

Světlik

svět libereckých knihoven

bách po odpadnutí vod první suchá země i na temeni Ještěda.
na, usedají do stínu platanů a jejich urputné vzezření se stává mírným.
jí nazdarbůh. Být básníkem, to není jenom tak.
Oh, moje Mañon! Slunko bylo u samého západu a svatojánnští broučci vstávali.
to be done. Byl pozdní večer – první máj, večerní máj – byl lásky čas.
ler Fall ist.

Milí příznivci knihovny,

děkujeme Vám za přízeň, kterou jste nám v uplynulém roce věnovali. Vážíme si toho, že jste nás přijali do svých životů a že v nich zůstáváme. Doba se velmi rychle mění, mění se Vaše potřeby a požadavky a my se stále snažíme držet krok. Při listování tímto zbrusu novým číslem Světliku si určitě všimnete mnoha zajímavých služeb, které jsme nabídli, nebo projektů, které se podařily v roce 2022 nejenom u nás, ale v knihovnách po celém Libereckém kraji. V našich hlavách a mnohdy i na papíře už však čeká řada dalších aktivit, které pro Vás připravujeme pro rok nadcházející. Jejich realizace bude možná zejména díky nadšení mých kolegů,

kterým tímto velmi děkuji za skvělou spolupráci!

Dovolte mi poděkovat také zřizovateli knihovny – Libereckému kraji – a dalším partnerům za podporu. V neposlední řadě děkuji Libereckému autorskému kruhu, se kterým pro Vás již několik let tento časopis připravujeme.

Za celý tým liberecké knihovny Vám přeji úspěšný rok 2023! Těšíme se na společná setkání v knihovně i mimo ni.

Dana Petrýdesová, ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci

.....
„Krása zůstává navzdory všemu jedním z nejmocnějších projevů života.“ Citát českého básníka Bohuslava Reynka jsme pro tento rok vybrali jako hlavní motto našeho knihovního novoročního přání.

Vnímání krásy je velmi subjektivní záležitost a lze na ni pohlížet z mnoha úhlů pohledu. Můžeme ji zažívat každý den a záleží jenom na nás, zda ji uvidíme, či nikoliv.

Povídání s přáteli nad dobrou kávou, setkání s literární postavou nebo naživo s významnou osobností, relaxace v příjemném křesle, letní západ slunce, výhled na zasněžený Ještěd, objevení něčeho nového, tóny hudby linoucí se otevřeným prostorem, úsměv na dětské tváři, radost ze společně stráveného času, uspokojení z dobře vykonané práce, čas strávený v krásném prostředí, úžas nad zajímavým uměleckým dílem... Toto jsou různé podoby krásy – a všechny je můžete zažít u nás v knihovně.

*„Krása zůstává navzdory všemu
jedním z nejmocnějších projevů života.“
Bohuslav Rejnek*

NACHÁZEJME JI DOHROMADY
VE VŠECH PODOBÁCH.

PŘEJEME VÁM ÚSPĚŠNÝ NOVÝ ROK

PF 2023

KRAJSKÁ VĚDECKÁ
KNIHOVNA V LIBERCI

Obsah

KVK

Krajská vědecká knihovna v Liberci

SVĚT libereckých knihoven 2

Z knihovny 2

Krátce z knihovny (Educa Week 2022,

Třídni knihovnický, Maturita přes uši, Pobočka Králův Háj, Pobočka Ruprechtice) 2

Mediační gramotnost 4

Knihovna františkánského kláštera v Hejnicích se stěhuje do liberecké knihovny 5

Stavba roku 7

Knihovna a neslyšící 8

Židé – neznámí známí 9

Akce knihovny 10

Křišťálové údolí v knihovně 10

Knihovna studentům 12

Liberec/Reichenberg – české město s německými kořeny 13

Z regionu 15

Předávání cen Knihovna roku

a Městská knihovna roku 2022 15

Tvoří knihovnici a přátelé knihovny 17

I. Eliášová: Babička se nám 17

SVĚT souvislostí 19

Liberecko v české krásné literatuře XIX. 19

LAK

Liberecký autorský kruh

SVĚT dialogu 25

Malá máma mi byla oporou.

Rozhovor s Lenkou Sadvarovou 25

ze souSVĚTí 28

Připravit, pozor, teď ještě ne 28

SVĚTonázory 29

Dva úkroky stranou, ale přesto na stejné cestě. Nad novými knihami

Jaroslava Rudiše 29

Vojtěch Vaner – básník neobvyklých

nálad a proměn 30

Ohlédnutí za Red Blue Dimension 31

dobré SVĚTlo 33

Krása i všednost v černobílé 33

Jablonečtí SVĚTáci 35

Otec jablonecké vlastivědy Adolf Lilie 35

oSVĚTa 37

V tvorbě se nestárne aneb

Devadesátník Bohumil Nuska 37

Američanka v Jablonci 40

SVĚTlonoši 43

Tereza Saxlová, Štefan Bříž 43

tvary SVĚTla 46

Hanvaldkunst 46

Redakční rada:

Marek Sekyra, Blanka Konvalinková, Dana Petrádová, Marcela Freimuthová, Táňa Kuželková, Kateřina Šidlořová (KVK) / Štěpán Kučera, Julius Benko, Martin Trdla, Miroslav Stuchlý (LAK)

korektury: Eva Štaňná, Marek Sekyra / grafická úprava: Libor Schiffner

Vydává Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK) spolu s Libereckým autorským kruhem (LAK) jako účelový tisk.

Tiskárna IRBIS, www.vytiskneme.cz

Evid. č. MK ČR 14407 ISSN 1214 - 2751

Z knihovny

Krátce z knihovny

Educa Week 2022

Ve druhém říjnovém týdnu proběhl opět veletrh vzdělávání a burza škol a firem Educa Week, jehož hlavním úkolem je představit širokou nabídku vzdělávacích institucí v kraji. Kromě tradiční Educa Expo, která se konala v Home Credit Areně od čtvrtka do soboty a kde měla stánek také naše knihovna, jsme nabídli pořady i v sekci Educa Kids, která je určená mladším dětem a jejich rodičům. V rámci pro-

gramu vystoupil v knihovně např. ve středu 13. 10. školský „ochránce“, ombudsman PaedDr. Ladislav Hrzal. Pro nové návštěvníky knihovny, registrované na Educa Week, jsme přichystali po celý týden bonus v podobě roční registrace zdarma. Děti, které se s námi setkaly u stánku v Home Credit Areně, jsme požádali o vyplnění krátké ankety na téma „Jaký žánr byste četli, kdyby nešel proud?“ S velkým náskokem vyhrála fantasy literatura před mangy a hororem. Za účast v anketě jsme rozdávali záložky do knih nebo oblíbené balonky. Mnoho oslovených dětí nemělo s výběrem žánru velký problém, zdá se tedy, že to s četbou knih není tragické.

Třídní knihovničky

V Knihovně pro děti a mládež vznikl nový projekt s názvem „Třídní knihovničky“, jehož smyslem je dovybavit třídní knihovny na základních školách.

Školní třídy mají možnost si u nás zdarma vypůjčit tzv. knihovní set, který se skládá z cca 40 různých titulů oblíbených žánrů. V následujících šesti měsících pak mohou žáci využívat volných chviliek ke čtení nebo se setem pracovat třeba na čtenářských dílnách. V nabídce máme zatím 16 setů pro různé věkové kategorie (1.–7. třída). Cílem tohoto projektu je nabídnout dětem výběr zajímavých titulů,

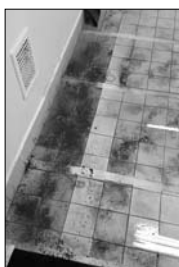
děti budou mít možnost si knížky přímo ve třídě „osahat“ a inspirovat se ke čtení. Od třídní knihovničky je pak už jen krok do velké knihovny, a tak věříme, že i díky nim u nás přivítáme další mladé čtenáře.

Maturita přes uši

Není tajemstvím ani hanbou že povinnou literaturu lze vstřebávat i pomocí uší. Můžete tedy studovat ve tmě před usnutím nebo při sportu a práci. Příslušné audioknihy jsme mezi cédéčky vystopovali, odchytily a shromáždili v hudebním oddělení knihovny na speciální policičku, abychom vám usnadnili hledání. Pokud nám některé unikly, snad je naleznete vy. My přejeme, aby vám neuniklo ani slovo z poslouchaných textů. Půjčte si, ochutnejte, vyzkoušejte, poslouchajte.

Pobočka Králův Háj

Možná si vzpomenete na poslední srpnový pátek, kdy se městem prohnala silná bouřka. Následkem této bouřky bylo vytopení naší pobočky na Králově Háji. Protože je knihovna umístěna v suterénu budovy, vnikla voda kanalizací do jejích prostor. Všechno bylo zatopeno cca 5 cm vody. Následně proběhlo vystěhování celé místnosti a vybourání zničené podlahy. V současné době je položena nová stěrka, prostor se maluje a pokládá se nová podlahová krytina. Začátkem prosince se budou stěhovat zpět regály a knihy, abychom mohli opravenou pobočku otevřít našim čtenářům, kteří na to již netrpělivě čekají.

Pobočka Rochlice

S koncem minulého školního roku jsme byli nuceni uzavřít pobočku

v Základní škole Dobiášova. V zadní části školy v sousedství tělocvičny a jídelny se rozběhla rekonstrukce prostor. Probíhala po celé prázdniny a ještě v úvodních měsících nového školního roku. Koncem října jsme si konečně mohli převzít klíče od zbrusu

nového prostoru pro naši pobočku. Stěhování proběhlo během jednoho týdne a nová pobočka se 15. listopadu opět otevřela naší čtenářům. Věříme, že se Vám bude líbit, a těšíme se na vaši návštěvu.

M. Freimuthová

Mediální gramotnost

S organizací Člověk v tísni knihovna uzavřela smlouvu, v rámci které se přihlášila k poskytnutí prostor a zázemí na jednu z akcí projektu „JSNS – Mediálně vzdělávací aktivizační program pro studenty i vzdělavatele s mezigeneračním přesahem.“ Uskutečnila se v pondělí 15. 11. 2022, kdy proběhl celodenní seminář s názvem **Dezinformace a role médií ve válečném konfliktu** o dezinformacích a současné ruské propagandě.

Na něm si mohli přihlášení účastníci z řad pedagogů vyzkoušet analyzovat konkrétní mediální sdělení a naučit se odlišovat důvěryhodné informace od pochybných pomocí metody pěti klíčových otázek. Seminář probíhal v několika praktických blocích, úvodní slovo měla Lucie Tětivová, lektorka JSNS, vyučující na ZŠ Botičská, Praha a představila

v něm celý projekt JSNS (dříve Jeden svět na školách). V rámci praktických aktivit byli účastníci (v roli studentů) rozděleni na jednotlivé úkoly do malých skupin, z nichž každá dostala písemnou nebo audiovizuální ukázkou a měla podle uvedených pěti základních otázek ukázkou rozebrat.

Pět klíčových otázek:

KDO? (Kdo je autorem sdělení? Jaké informace lze o tvůrci sdělení dohledat? Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?)

CO? (Co je obsahem sdělení? Jsou ve sdělení uvedené zdroje, a jak se dají obsažené informace ověřit? Jaké informace NEJSOU ve sdělení zahrnuty?)

KOMU? (Jaké cílové skupině je sdělení určeno? Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?)

JAK? (Jak se snaží sdělení upoutat pozornost? Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení? Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat a proč?)

PROČ? (Proč bylo sdělení vytvořeno? Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?)

Obdobně probíhala aktivita „Karty motivací“, kdy bylo úkolem rozhodnout, kdo stojí za předloženým sdělením a jaký užitek z něj může mít. Každá z karet obsahuje charakteristiku postavy, resp. motivu, který jej vede k vytvoření sdělení (Lovec lajků, Obchodník, Politik, Dobrá duše atd.). „Vlastně žádná odpověď není špatná,“ to jsou slova lektora JSNS Tomáše Lengála z Gymnázia Frýdlant, který aktivitami provázel. Důležité je rozprout diskusi, nechat studenty projevit vlastní názor, který si umějí obhájit.

Mnoho obdobných her a aktivit s více či méně aktuálními tématy, které lze zařadit do výuky pro různé věkové skupiny, včetně filmů, podkladů pro vyhodnocení a informací pro zadavatele (tedy učitele) lze najít na stránkách JSNS <https://www.jsns.cz/>. Stejně tak všechny výukové lekce včetně pracovních listů a celá metodická příručka na toto téma byla k dispozici

i v tištěné podobě. Tyto aktivity jsou oblíbené i u studentů, neboť např. na Kovyho mediálním ringu spolupracoval youtuber Kovy. První část semináře byla zaměřena na dezinformace související s covidem. Součástí odpolední části semináře byla zajímavá beseda („*Jak funguje ruská propaganda a role novináře ve válečném konfliktu*“) s redaktorkou Českého Rozhlasu Ivanou Milenkovičovou, která autenticky přiblížila práci novináře ve válečném konfliktu, konkrétně v současném konfliktu na Ukrajině. Sama působila v Moskvě, dokud tam pro novináře nebylo příliš nebezpečno, a museli Rusko opustit.

Dle vyjádření zástupců organizace Člověka v tísní byla akce úspěšná a zájemí poskytnuté knihovnou bylo maximálně vyhovující.

Taňa Kuželková
Martina Sanetníková
Tereza Velechovská

Knihovna františkánského kláštera v Hejnicích se stěhuje do liberecké knihovny

Během letošního roku 2022 probíhá přemísťování fondu hejnické klášterní knihovny z Prahy do Liberce. Stěhování probíhá na základě dohody mezi Provincií řádu františkánů a Krajskou vědeckou knihovnou v Liberci o úschově knihovního fondu hejnické klášterní knihovny.

Vznik a původ knihovny je úzce spojen s františkánským klášteřem v Hejnicích, který vznikl v 90. letech 17. století při poutním kostele Navštívení Panny Marie. Počátky knihovny sahají do roku 1692, kdy vznikl první knihovní katalog. Knihovna v počátku obsahovala 400 svazků, ale během let a století se rozrostla na 4 500 svazků v roce 1950.

V průběhu dějin knihovnu postihly dvě katastrofy. V roce 1761 došlo k požáru kláštera, který z velké části zničil i fond knihovny. Nejhorší katastrofou však byl rok 1950, kdy v rámci tzv. Akce „K“ komunistická moc přepadla kláštery a následně zlikvidovala v tehdejších Československu řeholní život. Knihovna byla nejprve nešetrně roztržena a značná část

Snímek umístění knih v depozitáři KVK v Liberci

fondy byla poslána do stoupy papírny ve Ferdinandově. Zbytek fondy byl následně převezen do klášterní budovy v Obořišti ve středních Čechách, odkud po dalším neodborném třídění putoval do

nově vzniklého Památníku národního písemnictví sídlícího v prostorách strahovského kláštera.

V roce 1990 bylo torzo knihovny v počtu 1 200 svazků vráceno obnovené Provincii řádu františkánů. Následně byla knihovna přestěhována do sídla provincie v klášteře u chrámu Panny Marie Sněžné na Jungmannově náměstí v Praze. V letošním roce se bratři františkáni obrátili na libereckou knihovnu s nabídkou možnosti deponovat fond hejnické klášterní knihovny v Liberci. Důvodem je idea, že knihovna od samého svého počátku patří do libereckého regionu a její vznik a vývoj je s tímto regionem úzce propojen. Krajská vědecká knihovna v Liberci nabídku přijala a v letošním roce proběhlo stěhování první části fondu. V průběhu měsíců března až června proběhlo předání prvního souboru knih v celkovém rozsahu 489 titulů.

*vlevo: Titulní strana s ex libris hejnického konventu (v horní části) a Františka Ferdinanda braběte Gallase (uprostřed)
vpravo: Titulní strana knihovního katalogu z roku 1897*

Knihovna se především skládá z paletotypů (knihy vytištěné v letech 1500 až 1550) a starých tisků (knihy vytištěné v letech 1551 až 1800). Tematicky

převládají díla teologická. Dále je možné ve fondu nalézt i knihy právnické a historické.

Václav Kríček

Stavba roku

V pátek 18. listopadu 2022 jsme ve Dvořákově síni pražského Rudolfiny oslavili spolu s hosty z řad architektů, inženýrů, developerů a zástupců veřejného sektoru významné jubileum architektonické soutěže Stavba roku.

Tato soutěž totiž právě oslavila 30 let své existence, a to důstojným a jedinečným ohlédnutím za všemi udělenými tituly – bylo jich celkem 166. Budova naší liberecké krajské knihovny získala titul Stavba roku již v roce 2001. V rámci galavečera byla vybrána jako reprezentační stavba z titulů roku 2001 a měli jsme tu čest si přímo na pódiu Rudolfiny převzít unikátní výroční certifikát vydaný k výročí soutěžní přehlídky. Máme velkou radost, že naše liberecká knihovna sídlí v tak krásné a významné budově, která

se stala nedílnou součástí kulturního života v našem městě.

K. Šidlořová

Knihovna a neslyšící

V září úspěšně proběhly aktivity v rámci Týdne komunikace osob se sluchovým postižením 23.–29. 9. 2022. Ke spolupráci nás vyzvala organizace Orbipontes, která se ujala i natočení upoutávky ve formě videa v českém znakovém jazyce, aby neslyšící komunita byla informována o programu Týdne komunikace v naší knihovně.

26. 9. v rámci Dne jazyků proběhly workshopy českého znakového jazyka pro školy, v akci, kterou již tradičně v knihovně organizuje Europe Direct a Eurocentrum.

27. 9. od 16.30 **Naučte se znakovat!** – lektor Karel Redlich během interaktivního workshopu přiblížil zájemcům základy českého znakového jazyka. Lekce byla určena dospělé veřejnosti.

27. 9. od 18.00 jsme přichystali přednášku s projekcí fotografií s názvem **Japonsko – tajemná země protikladů**. Hostem byla Marie Kroupová, lektorka japonštiny, překladatelka a tlumočnice, organizátorka zájezdů a průvodkyně po Japonsku, tlumočení do českého znakového jazyka se ujal Karel Redlich.

29. 9. od 16.30 bylo připraveno žádané školení **Jak na iPad a chytrý telefon – pro neslyšící** – školení vedl Jiří Albrecht a Egon Jekl (neslyšící lektor).

23.–30. 9. **Co může knihovna nabídnout neslyšícím?** Na sociálních sítích knihovny po celý týden probíhaly informace o službách a aktivitách (workshopy, Znakokniha, další akce...)

V září se také dokončil videoprůvodce novými službami liberecké knihovny, jde hlavně o využívání samoobslužných zařízení a vyhledávání v elektronických databázích. Video je vystaveno na strán-

kách KVK v záložce Knihovna bez bariér.

Kromě toho se tým pracovníků a externistů věnoval přípravě šesté Znakoknihy, pilně se natáčelo poslední pokračování knihy Aleny Ježkové a Renáty Fučíkové, texty byly přeloženy do českého znakového jazyka a figurantky spolu s kameramanem Janem Myšákem vytvářely konečné ztvárnění Starých po-

věstí českých a moravských v českém znakovém jazyce a ve videonahrávce. Křest šesté znakoknihy se odehrál v obřadní síni liberecké radnice 7. prosince 2022. V příštím roce plánuje tvůrčí tým zpřístupnit neslyšícím poezii Jiřího Žáčka.

Blanka Konvalinková

Židé – neznámí známí

Cyklus akcí pořádaných během uplynulých dvou let spolkem Societas Amicum Liberec byl završen pořádáním mezinárodní konference **„Židé nejen v Euroregionu Nisa: Od destrukce k obnově“**, která proběhla ve dnech 24.–25. 11. 2022 v prostorách Krajské vědecké knihovny v Liberci.

Mezinárodní konference byla vyvrcholením cyklu „Židé – neznámí známí“, který probíhá již dva roky napříč celým Libereckým krajem a jehož spoluorganizátoři jsou Židovská obec Liberec, Krajská vědecká knihovna v Liberci a spolek Societas Amicum Liberec (SAL), z. s. Konferenci samotnou pořádal spolek SAL a partnery jsou Židovská obec Li-

berec, Beth Shalom – Liberale Jüdische Gemeinde München a Krajská vědecká knihovna v Liberci.

Jak uvedl rabín David Maxa: *„Konference je unikátním počinem, jehož cílem je představit současný židovský život v České republice, Německu a Polsku, a sice v hranicích i za hranicemi Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa.“*

Od erudovaných přednášejících, ke kterým patřili rabíni, předsedové židovských obcí a odborníci v oblasti judaistiky ze všech tří zmíněných zemí, si posluchači vyslechli přednášky pokrývající široké spektrum témat. Hovořilo se například o situaci židovských komunit a jejich historickém pozadí, aktuálních výzvách, kterým jejich členové musejí čelit, antisemitismu a jeho prevenci. Mezi řečníky, kteří na konferenci vystoupili, byl již zmíněný rabín Židovské obce Liberec David Maxa, rabín Liberální židovské obce Beth Shalom v Mnichově Tomáš Kučera, rabín Progresivní synagogy Ec Chajim

při Židovské náboženské obci ve Varšavě Stas Wojciechowicz, dále předseda Židovské obce Liberec Michal Hron, bývalý předseda Liberální židovské obce Beth Shalom v Mnichově Jan Mühlstein a další vzácní hosté.

Úvodní slovo patřilo paní Sonje Guentner, spolupředsdkyni Evropské unie progresivního judaismu a první místopředsdkyni Světové unie progresivního judaismu, která má velké zásluhy na rozvoji progresivního judaismu ve střední Evropě (jmenovitě v Polsku, Německu a České republice), za které obdržela nedávno Jubilejní cenu Izraela Jacobsona. Paní Guentner ocenila samotné pořádání konference i doprovodný program, o přestávce též měla možnost si krátce prohlédnout knihovnu.

Dvoudenní konference se dále věnovala i situaci v regionu, svými příspěvky se zúčastnili Pavel Jakubec, vedoucí Státního okresního archivu Semily a Ester Y. Adamová, studentka TUL v Liberci, kteří přítomné seznámili se stavem a historií synagog v libereckém regionu. V rámci programu se mohli přítomní

podrobněji seznámit s průběhem a výstupy cyklu „Židé – neznámí známí“ v podání Jany Vančatové a Tomáš Breně ze spolku SAL.

Součástí konference byly dva zajímavé koncerty, první se věnoval židovskému hudebnímu žánru východoevropského původu klezmer, druhý tradiční středoevropské synagogální varhanní hudbě.

Konference byla podpořena z dotačních fondů statutárního města Liberec, Libereckého kraje a Česko-německým fondem budoucnosti.

Blanka Konvalinková

Akce knihovny

Křišťálové údolí v knihovně

V průběhu roku 2022 se knihovna svými aktivitami zapojila do unikátního celokrajského projektu Křišťálové údolí (<https://crystalvalley.cz/>), který připomíná sklářskou minulost i současnost Libereckého kraje.

V minulém čísle časopisu Světlik jsme informovali o povedeném literárním výletě na Tanvaldsko, jehož tématem byl sklářský odraz v regionální literatuře. To

však nebyl náš poslední počín. V průběhu Crystal Valley Week na konci srpna byla v prostoru před libereckou knihovnou instalovaná unikátní panelová výstava **Skláři z Křišťálové údolí**, která přiblížila životní i umělecké příběhy významných sklářů našeho regionu. Velmi nás potěšilo, že se vernisáže osobně zúčastnili někteří z nich – Vladimír Klein, Karel Sobotka, Ladislav Ševčík a František a Robert Halamovi. Výstavu bylo možné zhlédnout až do

konce října. A pokud jste si výstavu nestihli prohlédnout, příběhy výše uvedených osobností si můžete připomenout v databázi Regionální osobnosti Libereckého kraje <https://www.osobnostilibereckehokraje.cz/>.

14. a 15. října se v prostorách liberecké knihovny konal **Křišťálový trh**. Trh původně plánovaný na konec srpna nemohl proběhnout kvůli škodám, které způsobila rozsáhlá bouře. Následně byla knihovna oslovena s nabídkou uspořádat

ho v náhradním termínu právě v jejích krásných a transparentních prostorách. Dáte mi jistě za pravdu, že taková nabídka se neodmítá. V knihovně se tak

mohly představit malé rodinné podniky, ale i velké sklářské firmy z Libereckého kraje. Návštěvníci z řad dětí i dospělých mohli navštívit několik desítek stánků s unikátní nabídkou sklářských výrobků, zúčastnit se workshopů, tvořivých dílen, přivítat obří loutku Skláře nebo zakousnout něco dobrého od regionálních výrobců. Páteční večer obohatila beseda s významnými skláři, kterou moderovala Ivana Bernáthová. Knihovna se na dva dny zaplnila a bzučelo to v ní jako v úle – a moc jí to slušelo!

Dana Petrádesová

Knihovna studentům

Po letní přestávce knihovna opět nabídla své služby žákům a studentům ze všech typů škol. Naším cílem, o který dlouhodobě usilujeme, je být zajímavým partnerem pro instituce nabízející formální vzdělávání – každým rokem se proto snažíme nabídku inovovat a doplňovat o nová témata. Zájem, který se ze strany škol dostavil, nás velmi potěšil.

Zatímco třídám ze základních škol nabízíme zejména lekce zaměřené na rozvoj čtenářské gramotnosti nebo podpoření zájmu o knihy a čtení, třídy ze středních škol mohou vybírat z většího spektra témat – kromě literárních témat to je např. informační gramotnost a práce s informačními zdroji, práce s citacemi, regionální dějiny a literatura ad. Dovolte mi zmínit několik zajímavých novinek pro tuto cílovou skupinu.

Naratologické čtenářské lekce se věnují stavbě a struktuře příběhu. Studenti se na textu dané knihy učí poznávat základní naratologické kategorie a v průběhu několika lekcí se budou věnovat např. po-

stavě vypravěče, času příběhu, prostoru příběhu nebo události příběhu.

Jak to tenkrát bylo? Poučme se z historie je název série tří interaktivních workshopů, které pomocí reflexe vztahů Čechů, Němců a Židů na Liberecku ve 20. století ukazují, jak snadno se necháme ovlivnit a zmanipulovat. Studenti budou mimo jiné hledat paralely mezi minulostí a současností a naučí se přemýšlet o jejich roli ve společnosti a o chování ve veřejném prostoru.

Poslední novinkou, kterou bychom rádi představili, je nabídka **promítání francouzských a frankofonních filmů** v původním znění, vybrané filmy

jsou s českými titulky. Projekce probíhá ve spolupráci s Alliance française Liberec a je vhodná pro třídy s výukou francouzštiny. V případě zájmu je možné po domluvě vybrat vhodný film z databáze filmů a domluvit termín.

Informace o všech nabízených vzdělávacích programech knihovny jsou k dispozici na webu knihovny: <https://www.kvkli.cz/sluzby/vzdelavani>.

Dana Petrydesová

Liberec/Reichenberg – české město s německými kořeny

Ke skládačce-komiksu **Liberec-Reichenberg – české město s německými kořeny**, který pro Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci vytvořila spisovatelka Petra Braunová a ilustrátorka Barbora Brúnová, byla připravena hodinová přednáška pro druhý stupeň základních škol a nižší ročníky víceletých gymnázií.

Františka Dudková Párysová a Marek Sekyra ze Všeobecné knihovny představují v prezentaci autory uvedené ve

skládačce – F. X. Šaldu, M. Radnótiho, R. Kauschku, R. Menzela, O. Preusslera, M. Nevrlého, M. Zapletala, L. Příhodu,

I. Engelmann, L. Středu, J. Nerudu a B. Němcovou. Každý účastník přednášky dostane skládačku jako dárek, pro další zájemce je k dispozici zdarma v knihovně. Vzhledem k úspěchu, který skládačka zaznamenala, chystá knihovna druhý díl s názvem **Nezapomenutelné osobnosti**. V něm budou představeni významní majitelé panství Liberec (Kateřina z Roderu a Franz Clam-Gallas), osobnosti z oblasti knihovnictví (Anton Ignaz

Kopsch), hudby (Josef Proksch a Karel Vacek), vědy (August Corda), techniky (Theodor Liebig a Ferdinand Porsche), osvěty (Václav Šamánek), kultury (Vlasta Burian), architektury (Karel Hubáček) a sportu (Gustav Ginzel). Druhá skládačka by měla vyjít na začátku roku 2023 a i ona bude nabídnuta školám v podobě přednášky i dalším zájemcům.

Marek Sekyra

Z regionu

Předávání cen Knihovna roku a Městská knihovna roku 2022

Již tradičně se vždy v říjnu během kampaně Týden knihoven udělují ceny Knihovna roku a Městská knihovna roku. V úterý 4. října 2022 se tedy sešly české knihovnice a knihovníci v Zrcadlové kapli Klementina v Praze, aby se zúčastnili tohoto slavnostního okamžiku.

foto: Eva Hladíková

Ocenění Knihovna roku uděluje ministr kultury České republiky již od roku 2003 jako ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádného přínosu k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb. Smyslem ocenění je vyjádření veřejného uznání knihovnám, jejich pracovníkům i obcím za úsilí o rozvoj knihovnických služeb a čtenářství. Ocenění se uděluje ve dvou kategoriích, Základní knihovna a Významný počín

v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb. Do soutěže je každoročně nominována jedna knihovna z každého kraje (nominace většinou navazuje na soutěž Vesnice roku).

Za Liberecký kraj byla v roce 2022 do soutěže nominována Místní knihovna ve Višňové z okresu Liberec. Místní knihovna ve Višňové je knihovnou otevřenou komunitě, přátelskou k dětským čtenářům a usilovně pracující na svém interiéru – nejen díky tomu získala v roce 2022 Diplom za moderní knihovnické a informační služby v rámci soutěže Vesnice roku Libereckého kraje. Knihovna se silně orientuje na dětské čtenáře – spolupracuje s mateřskou i základní školou, zapojuje se do celostátních projektů na podporu dětského čtenářství (Noc s Andersenem, pasování prvňáčků na čtenáře) a při vytváření programů pro děti také spolupracuje s MAS Frýdlantsko. Knihovnice Hana Ševčíková usilovně pracuje na vylepšení interiéru knihovny – v roce 2021 se podařilo vybavit dětský koutek novým nábytkem, jehož výrazné barvy pozvedly vzhled celé knihovny. Diplom pro svou knihovnu převzala z rukou ministra kultury Martina Baxy.

*Hana Ševčíková přebírá diplom v soutěži
Knihovna roku*

Další kategorií, která se vyhlašuje v rámci soutěže Knihovna roku, je kategorie Významný počin v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb. I zde měl Liberecký kraj svého zástupce – Knihovnu a spolkové centrum IGI Vratislavice za celkovou rekonstrukci prostor knihovny a širokou komunitní činnost.

Soutěž Městská knihovna roku vyhlašuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR již od roku 2010, záštitu nad soutěží převzal Svaz měst a obcí ČR. Cílem soutěže je ocenit nejlepší české knihovny, které jsou provozovány či zřizovány městy a motivovat je k rozšíření a zkvalitnění veřejných knihovnických a informačních služeb. Dříve byla nominace na ocenění spíše vlastní aktivitou každé knihovny, od roku 2020 je povinná jedna nominace z každého kraje.

Pro rok 2022 byla za Liberecký kraj nominována Městská knihovna Česká Lípa. Kromě půjčoven v hlavní budově na náměstí T. G. Masaryka provozuje městská knihovna i čtyři pobočky, dvě z nich – pobočky na sídlištích Lada

a Špičák – prošly v posledních letech výraznou rekonstrukcí, která je proměnila v moderní komunitní centra. Díky tomu se může Městská knihovna v České Lípě v současné době pyšnit dvěma z opravdu nejmoderněji vybavených a zařízených poboček v kraji, za což nesou zásluhy všichni její zaměstnanci a zejména ředitelka knihovny, PhDr. Dana Kroulíková. Českolipská knihovna byla nominována i s ohledem na dlouholetou vynikající činnost, nabízené služby a spolupráci s dalšími subjekty.

*Dana Kroulíková přebírá diplom v soutěži
Městská knihovna roku*

Celkové vítězství si tento rok nakonec odnesly Místní veřejná knihovna v Praze Dolních Chabrech (v soutěži Knihovna roku, kategorie Základní knihovna) a Městská knihovna Frýdek-Místek (v soutěži Městská knihovna roku). Všem nominovaným knihovnám ale patří uznání, svými službami a působením mohou být vzorem pro všechny ostatní knihovny v České republice. A knihovnám ve Višňové a v České Lípě patří zvláštní poděkování za výbornou prezentaci libereckého kraje v této prestižní soutěži!

Michaela Staňková

Tvoří knihovníci a přátelé knihovny

Irena Eliášová: Rub a líc a jiné příběhy

V prosinci 2022 vyšla ve spolupráci s Krajskou vědeckou knihovnou v Liberci kniha Ireny Eliášové. Jde o soubor povídek s názvem „**Rub a líc a jiné příběhy**“, které zaujmou čtenáře svým humorem, tragikou, snovostí i nahlédnutím do romských tradic.

Paní Eliášová se zapsala do povědomí čtenářů už svými předchozími tituly jako „Naše osada“ nebo „Chci se vrátit do pohádky“. Autorkou přebalu knihy a ilustrací v textu je dcera paní Eliášové Irena, jejíž barevné olejomalby s názvem

„Abstrakce“ jsou v knihovně vystaveny od 5. prosince na galerii ve 3. patře.

Nová kniha vychází s podporou Fondu kultury a cestovního ruchu statutárního města Liberec.

Blanka Konvalinková

Babička se nám...

(před deseti lety, ukázka z knihy)

V panelákovém bytě, tři plus jedna, žije šestičlenná rodinka a nejstarší z nich je babička, která čítá šedesátý věk. Je to normální rodinka, dá se říct, že může být vzorem pro jiné. Vše je, jak má být. Poslední půlrok se to malinko zadrhává.

„Mami, nezdá se ti, že babi se nějak mění?“ ptá se osmnáctiletá dcera matky.

„Co se děje? Něco se stalo babičce?“

„Ty se hned bojíš, ne, já jenom, že se chová jinak...“

„Jak jinak?“ dcera má obavu o svoji ovdovělou maminku.

„No, podívej se na ni pořádně, každou chvíli si barví vlasy, minulý pátek mě poprosila, abych jí upravila obočí a chtěla po mně mejkap, rozumíš tomu?“

„Ne, já na ni nemám až tak moc čas, ale...“

„Taky jsem si všiml, na mně loudila cigarety, že ona nebude kouřit tabák,“ přidal se syn.

„Mami, a já jí koupila drahý parfém, jak brala důchod. Naše babička se asi zamilovala, haha,“ prozradila nejmladší dcera.

„A to vy vůbec nevíte, že v noci chodí na počítač a sedí tam hezky dlouho, nevím, nevím, co zamýšlí tvoje maminečka,“ dal se taky do řeči otec rodiny.

„Ty abys nebyl zlý, vím, že ti tady moje máma překáží...”

„To jsem nikdy neřekl, ale když nevěříš...”

„Nevěřím, moje máma není taková...”

„Jaká? Co chceš říct? Není ona jako ostatní ženské? Prosím tě, vždyť není tak stará...”

„To není, ale moje máma je s námi spokojená a všichni ji máme rádi, nebo ty ne?”

„Ale jo, proboha, já jen, vlastně já nebudu radši říkat nic,” manžel s nimi radši přestal mluvit, aby náhodou nedošlo k horšímu.

„Mami, a kde je vlastně babička?”

„Je v pokoji, kde by byla?” Všichni jdou do pokoje k babičce, vejdou dovnitř a máma zbledne. Babička si zabaluje kufr.

„Mami, co se děje? Ty někam jedeš? Ty jdeš od nás pryč?” dcera zděšeně valí zrak na máti. Babička se usmívá a její oči září.

„Posadte se všichni, chci vám něco říct. Dneska přijde k nám jeden pán a...” dcera se zhrozila.

„Mami, jakej pán? Co to znamená?”

„Vydrž, počkej...”

„Mami, učitě jsi ho poznala na počítači! Víš, co je to za chlapy? Ten si myslí, že jsi bohatá a zneužije tě, udělá z tebe ubožáka a ty budeš na stará kolena nešťastná...” dcera se rozplakala.

„Babi, máma má pravdu, jsou tisíce případů...”

„Já taky říkám, co máma,” vnuk taky přikládá, a nejmladší dcera se zastane babičky.

„Zbytečně na babičku tady všichni křičíme, a co když se pleteme? Co když babička...”

„Nechte toho všichni, já vás mám ráda, ale nechci ty roky, které mi ještě zbývají, jen tak prosedět v dětském pokoji a koukat z okna, já chci prožít ještě kousek života s někým, abych nebyla sama, abych cítila, že žiju. Jsou to dva měsíce, co jsem vdaná za muže, který je vdovec jako já, a máme se rádi...”

„Mamííí...”

„Nezlob se, dcero, já musela. Kdybyste o tom věděli, nedalo by mi to a třeba bych ho odmítla, takto je to lepší...” Zvonek zadrnčel a všichni otočili hlavu ke dveřím.

„Tak já jdu otevřít, to bude asi ten pán...” řekl otec rodiny s úsměvem na rtech.

V pokojíku se objevil starší pán slušného vzhledu, pozdravil s úsměvem a řekl: „Helenko, jsi připravená? Můžeme odjet?”

„Pavle, to je moje rodina a já se s nimi chci rozloučit...”

„Jistěže, a máš krásnou rodinku, vidím, že tě mají rádi, ale teď tě mám rád i já,” řekl a usmál se.

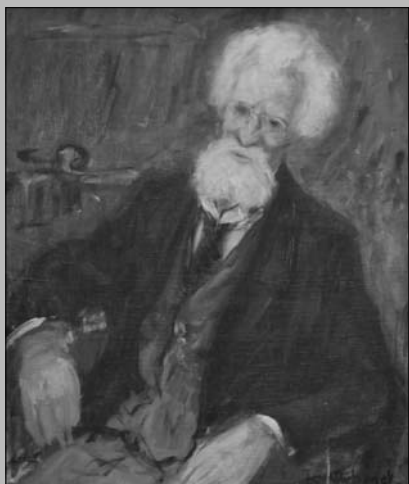
A její rodinka je uplakaná a babička objímá svoji dceru, šeptá jí: „Nebud’ smutná, tvoje máma je šťastná...”

LIBERECKO

v české krásné literatuře XIX.

Antal Stašek

Marek Sekyra

Nejvýznamnějším autorem Horního Pojizeří byl na přelomu 19. a 20. století bezesporu **Antal Stašek** (22. července 1843, Stanový – 9. října 1931, Praha), vlastním jménem Antonín Zeman. Vystudoval gymnázium v Jičíně a působil pak jako právník v Semilech, byl zástupcem dělnictva ve sporech se Schmittovou a Liebiegovou firmou. V jeho rodném kraji nalezneme řadu připomínek jeho osoby. Na rodném domě ve Stanovém je umístěna pamětní deska od sochaře Aloise Hásky, je po něm pojmenována

řada ulic, pramen v Podspálově, v Semilech má sousoší a pamětní desku v Husově 2 společně se synem I. Olbrachtem. Hrob Antala Staška je na semilském hřbitově.

Do rodného kraje zasadil většinu svých děl a objevují se v nich snad všechny vsi, městečka a další místa v okolí rodného Stanového, od Jizerských hor (resp. Muchova) a Krkonoš na jih k Železnému Brodu, Semilům a Jilemnici. Stanový se v jeho dílech objevuje nejčastěji, vždy však pod jinými jmény, např. Doubí, Vranov, Bolkov. Jména míst jsou často uváděna ve starších podobách, např. Poniklý/Poniklé (Poniklá), Ropratice (Roprachtice), Lastiboř (Vlastiboř), Bouňovsko/Bohňovsko (Bohuňovsko), Helvikovice (Helkovice), Příkrá (Příkrý), Olešnice (Zlatá O.), Horka (Malá H.), Kamenice (Horská K.), Roketnice (Rokytnice), Kuchelna (Chuchelna), Perklín (Prklín), Knižnice (Kněžnice). Některá mají jméno přenesené z jiného ve vzdálenějším okolí (např. Bezdčín, Lhota) a jiná dnes již nelze lokalizovat bez pomoci místních znalců či jsou fiktivní (např. často se vyskytující Lán, Vlkoviny či Javornice).

Staškovou první otisknou básní byla *Z horské krčmy* (1866), v níž se mu vracejí

úzkostné vzpomínky na jeho vzdálený rodný kraj a na život v Podkrkonoší, jak píše ve svých vzpomínkách. Stašek patří k literární skupině májovců a v jeho tvorbě je patrná romantická nenaplněnost tužeb, rozervanost a tragické konce, zejména v jeho prvních knižně vydaných dílech, veršovaných epických básních, ovlivněné např. tvorbou dalšího májovce Vítězslava Hálka. V básni *Václav* (1872) se ocitáme v máchovsky laděné horské scenérii (jako i v dalších básních) s bělavým dvorcem v údolí, abychom se rázem dostali do realistické polohy s hospodářící babičkou a Barušenkou. Na vlastních Staškových vzpomínkách je založena IV. kapitola, v níž dochází k ukrývání Havlíčkových Národních novin a Slovana mezi prkna dvojité lomenice.

Mezi *Básněmi* (1876 a 1880) nalezneme první zmínky o regionu, byť třeba jen obecně, např. v básních *Na Krkonoších*, *Bystrice*, *Vý hory modravé*, *Opuštěná* (Labe). Ve skladbě *Bořek* se ocitáme v tiché labské dědině u Labe, uvádí se, že v VII. zpěvu je zachycena scenérie u staropackého nádraží. Podobně v básni *Varoň* je noční útěk Romanův s mlynářovou Cílkou zřejmě umístěn do údolí řeky Kamenice pod navarovský zámek (bystřina pod útesem), přestože se mlýn, z něhož Cílka prchá, nalézá v Černém Víru. V epose *Z doby táborů* (1884) poznáváme nepojmenované Vysoké nad Jizerou a Petruškovy vrchy.

Rozsáhlá skladba *Záboj* (1937) vyšla sice až po Staškově smrti, ale svým vznikem patří k prvním básnickým pracím. Jde o zpracování námětu básně Rukopisu královédvorského, opěvující vítězství českého Záboje a Slavoje nad německým Luděkem. Stašek ji částečně umísťuje

do Pojizeří a severních Čech, zaznamenáme hrad Skálu (Malou) nad Jizerou s vesnicí, Bezděz, pramen Cidliny a místo, kde se její proud v tmavé pleso halí, Kamenici, Labe, Prachovské skály, Brada, Košov, Krkonoše, Veliš a Říp, Trutnov je obrazně vyjádřen jako místo, kde Trut zabil saň. Hrad Tuhaň ležící nad Jizerou je pojmenován po více na jih od Semil.

Závažnější jsou Staškova prozaická díla, která tvoří vrchol realistické májovské tvorby se sociálními a národnostními tématy. Většina z nich má ovšem dosti podobnou kostru, setkáváme se v nich s bezcitnými a hamižnými postavami na jedné straně (Liebigovi podobní továrníci, ředitelé jejich továren v čele s Palmem, majitelé zámku, správci, bohatí sedláci, církve) a spravedlivými trpícími baráčnickými a jinou chudinou na straně druhé. Zápletka se často točí kolem stavby průmyslového podniku, snah o germanizaci, lásky nerovných partnerů, revolty utlačovaných proti utlačujícím s ohlasy svárovské stávky a šíření myšlenek komunismu. Díla končí tragicky, jak bývá pro tvorbu májovců, inspirovanou romantikou, typické.

Ještě před příchodem do Semil v roce 1878 vychází dílo *Nedokončený obraz*, v němž se již setkáme s postavami podkrkonošských hloubalů a nespokojenců ze Stanového (Doubí), „nehrubé vesnice krkonošské“ s Hájkovou samotou na dolním konci svahu příkré stráně blízko rokle potoka (ve skutečnosti u Šimonů cestou ze Stanového do Návarova), postava Krulicha má např. rysy Staškova otce a děda. „Veliká, ale chudá vesnice krkonošská“, Zlatá Olešnice, se zde objevuje pod jménem Stránsko, Návarov

coby Bárov, městečkem je Vysoké n. J. Zmíněna je také Lhotka, Liberec, kam se chodí do Němec, Litoměřice se seminářem, Jičín, Brod, Turnov. Scenérii doplňují bárovské skály (Hřib) s jeskyní, chrám, fara a hřbitov, stránský mlýn na pokraji vsi, husté lesy (Vlčí les) a horské stráně kolem, z nichž při deštích vše odtéká „k Mělníku“.

Soubor devíti povídek Blouznivci na ších hor (1895–6) se vymyká z další Staškovy tvorby tematikou osudů podkrkonošských duchovců. Úvodní povídka celého cyklu, *Dvě horské dívky*, nás uvádí do prostředí Jilemnicka, Vysocka a Semilská na krkonošských horách pod Kokrháčem (Kotlem) a Lysou horou. Zde se v Jestřábí u Jilemnice (J. v Krkonoších) schází na Horáckově statku duchoverci z každé povídky, které se seznamují se zdejšími rázovitými postavami 2. poloviny 19. století. Dějištěm první povídky jsou zejména Roprachtice (kovárna, místo u borovice u dnešní rozhledny a nedaleká bývalá hospoda v Zimrově), mlýn na Jizeře v Sytové, Bozkov a okolí u řeky Kamenice s mlýnem u Spálova. Stašek nás ale zavede i do Krkonoše k Labským pramenům (p. Labe) a Sněžné roklí (Sněžné jámy). Často zmiňovaným místem v celém cyklu je Jičín, v němž se studuje na gymnáziu, sedí v Kartouzách ve Valdicích, chodí do kostela sv. Ignáce, Novým Městem, přes most přes Cidlinu a kolem rybníka Šibeňáku a studenti čtou Máchův Máj. Fiktivním jménem je Javornice na Brodsku nad soutokem Jizery a Kamenice, mj. s hájovnou a pivovarem.

Povídka *Pan Šimon* se odehrává především na návarovském velkostatku, v hájovně, hospodě a mostu u Kamenice,

v okolních „lastibořských lesích“ a Vrších, ale též na držkovském hřbitově či v bohdalovské fořtovně (Bohdalovice), svárovské továrně a továrně u Kamenice (snad u Haratic a Plavů), k níž je postavena nová železnice. Šimon projde Krkonoše se Sněžkou a přes Nový Svět se vrací.

Dějištěm povídky *Martinec* je Jablonec nad Jizerou a okolí Končín, Kozlá novy studánky ad.

Povídka *Housa* je opět lokalizována rozmáchle mezi Jizeru a Kamenici (zmiňován slap), ale též na Železnobrodsko či k Muchovským skalám, Příhovicím (s vyhlídkou a Štěpánovou výšinou) ad. Zmiňována jsou také zřejmě fiktivní místa Weindorf a Titenbach.

Brabenec je povídka z Vysokého a okolí, zmiňovány jsou Petruškovy kameny a památný tábor lidu roku 1868, a také vyhlídka na Krkonoše, Tábor, Bezděz a Ještěd.

Ačkoliv se hlavní postava stejnojmenné povídky *Rytíř Boch* snaží hlavně získat zpět zámek Krásný Dvůr na Táborsku, děj je v regionu situován do Jablonce n. J. (zmiňován mlýn), Vysokého n. J. (chrám sv. Kateřiny, staroveský mlýn, roprachtický kostel) a okolí (mezivodský mlýn na Kamenici). Zmiňován je dokonce pasecký učitel Metelka. Postava byla inspirována strýcem Elišky Krásnohorské Pechem, který kdysi u Staškova dědečka Šoleho stárkoval.

Povídka *V stánku* se odehrává v Jestřábí, kam směřují duchoverci z různých míst kolem Jizery (zmiňuje se např. Kolínův kopec apod.).

Dějiště povídky *Paní Stoupová* je podobné jako v předchozích, dostáváme se i na Lomnicko pod Táborem či do zřejmě fiktivního Švihova v Boleslavsku.

Rodný dům A. Staška ve Stanovém

V poslední povídce *Voborský* jsou opět podobná místa od Semil (zmiňována pošta) přes roprachtické vrchy (u borovice) po Vysoké n. J. (s překrásnou vyhlídkou na hory, jednou z nejrozkosnějších v té krajině) a okolí. Ocítáme se ale také v Podolí u Svijan či na turnovské silnici k Jičínu.

Kniha **V temných vírech** (1900) se odehrává ve městě Dolany na Labi, v němž mohou být spatřovány motivy ze Semil, případně by mohlo jít o Dvůr Králové. Město se „rozkládá po obou stranách Labe v úrodné rovině, nad níž k severu trčí v dáli Krkonoše“. Nalezneme zde zmíněnou haratickou továrnu, Jičín, martinické lesy, Jilemnici, Roztoky či fiktivní Studenov a Hintrevinkl. Obsáhle je zde vylíčen nečestný vzestup továrníků Švalbachů (Liebiegů) a jejich aktivity mezi Slezskem a Jizerou.

Román **Na rozhraní** (1908) je situován do města Klenovka, podobně jako v díle **V temných vírech** ležícího na Labi na severovýchodě Čech blíže jazykového rozhraní. Když roku 1913 Stašek opouští Semily, dalo mu prý město jako upomínku album velikých fotografií Semil s nápisem Město Semily – Klenovka Antalu Staškovi. Kromě motivů ze Semil nalezneme zmínky o fiktivní obci Rokytné (u Němců) a severních horách, jež se „modraly v dálavě, trčíce do blankytné oblohy na konci obzoru jako hraniče lidských myšlenek“. Továrna se nachází v Elbegrundu (bezpochyby získal jméno po Labském dole) a jako již dříve se tu mluví o deštích, jež spláchnou vše až k Mělníku.

Povídkový soubor **Pozdní plamínky – Otřelá kolečka** (1912) nás několikrát zavádí do Pojizeří, ač místa mají fiktiv-

ní jména (Květouchov, Malkov či Jedlov v povídce Spoutaní, Bohutín v povídce Starý forman, vlkovinské lesy v povídce Zámecký kaplan) či nejsou pojmenována vůbec (povídka Dílo), kromě řeky Jizery (povídka Spoutaní a Starý forman) a dále Pasek (v povídce Zámecký kaplan), Roztok (u Semil či Jilemnice) a Bezděčína s Radvanicemi, které leží ovšem až u Hodkovic n. M., takže jde nejspíš o jména přenesená (všechny tři v povídce Spoutaní). Ve stejné povídce se píše o Severočeské jednotě a menšíně Liberecké a Trutnovské a zmiňován je také pivovar komárovský (jméno přeneseno z Komárova pod Kozákovem) a pasecký. V povídce Zámecký kaplan je děj situován do zámečku zastrčeného do krkonošských hor a o samotě stojícího, tolik připomínajícího Návarov.

Přelud (1918) se odehrává v Machově, což je opět „větší okresní město, ležící na severu Čech při národnostní hranici. Ležící dílem v údolí, dílem na úbočí táhlého návrší, na jehož vysočině se do dalekých dalek černá les.“ Město Hochštat již svým názvem evokuje Vysoké n. J. Obecně lze říci, že po odchodu ze Semil už Stašek kromě válečných motivů z doby první světové války své dílo ničím neobohatí a je bez zvláštního místního koloritu. Výjimkou je jen jeho poslední velký román *O ševci Matoušovi a jeho přátelích*.

Dílo **Bohatství** (1918) nás zavádí do Bolkova (fiktivní jméno použil Stašek i v díle Zápas, kde jde jednoznačně o Stanový), Zásady a Lhoty (buď podle Lhotky u Stanového či podle vsi pod Kozákovem nad Semily), ale mluví se též o lomnické přádelně. Nekonkrétní zmínky jsou zde o větším městě, krajském soudu, dvorci na horách, zám-

ku nad řekou, tedy motivech známých už z dřívějších prací.

V knize **Když hlad a válka zuřily** (1924) najdeme v povídce Taranovo zlato zmíněny Buřany u Labe (přeneseno z Buřan u Jablonce n. J.), v povídce Poznání se mluví o úpatí vysokého pohoří.

V knize **Zápas** (1924) se ocitáme opět ve fiktivním Bolkově (jako v knize Bohatství jde o Stanové s částmi Dolenc a Hořenec) a Bouzově, zámku a „hradišti s vyhlídkou do hor a do jizerské propasti pod skalními rozsedinami“ (Návarov, který ovšem je nad řekou Kamenicí, s již dříve užitým pojmenováním bárovské skály). Zmínka je o fiktivních Sosnovicích a leskovském dvoře (možná dle Lestkova pod Kozákovem) a dále o Valdštyňovi a Erenfelsech (Návarov patřil Ehrenburkům), Jičinu, Lhotecském potoku (nejspíš Zlatník) s mlýnem mezi Bolkovem a Bouzovem, Boleslavi a Havírně – nepatrné horské osadě na Jizeře. V ději jde o stavbu elektrárny na řece v krajině, o níž se praví: „Miluje ty horské stráně, na nich bory dřímavé, pod nimi ty rokliny, kde zurčí potůčky.“ Jsme se Staškem stále v ohlasech romantiky májovců.

Ve **Vzpomínkách** (1925) píše Stašek o mládí prožitém ve Stanovém v kapitolách *Ve škole a v kostele, Vzpomínky na kněžskou vládu r. 1848, Protirakouské smýšlení v Podkrkonoší, Vzpomínka o Havlíčkovi, Ze studijních let v Jičíně: Spolužáci Matoušek a Chlumský, Na jičínském gymnáziu, částečně se vzpomínky na rodný kraj objevují i v kapitolách Na právech v Praze, Rok 1866, Protirakouské smýšlení v Praze, Divadelní vzpomínky, Z doby táborů, Sociální poměry v Pojizeří, Eliška Krásnohorská, Vzpomínky ze života*

politického, O své literární tvorbě a nakonec i V kráském zátiší.

Posmrtně vyšel román **O ševci Matoušovi a jeho přátelích** (1932), poslední velké Staškovo dílo s blízkým vztahem k Hornímu Pojizeří. První text o „prvním stanovském komunistovi“, který se aktivně zúčastnil svárovské stávkové akce po jejím nezdaru uprchl za hranice, však vyšel časopisecky již roku 1876 a vychází i z autorových *Vzpomínek* na život ve Stanovém (zde jako krkonošská obec Vranov) mezi lety 1847 a 1852 a ohlasy revoluce r. 1848. Ze skutečných postav se zde objevuje Emanuel Arnold, správce a později nájemce knížecího dvora v Jesenném, a opět ředitel svárovské továrny Palme a továrník Liebig pod jménem Geibil a také Rohanští. Zlatá Olešnice se zde objevuje pod jménem Vojkov, i když přídavné jméno olešnický zůstalo. Jako v jiných dílech se setkáme se stanovskými částmi Dolenec a Hořenec, nechybí Návarov s lesy a dvorem a městečko, v němž poznáme Vysoké n. J. A dále s celou řadou jmen, s nimiž jsme se setkávali v předchozích knihách: Jizera cestou do Loukova, Havírna, Komárov, Turnov, Lhotka, Jičín (s nemocnicí), Tříč, Haratice, Bozkov, Kundratice, Nová Ves, Muchov, Bohdalovice, Jesenný, Boleslav, Příchovice, Liberec, Svárov, Smržovka, Libštát a Křižlice, z fiktivních či přenesených jmen Zadní Vlkořiny, Bakov, Bezděčín a Lhota. Obecněji pak zaznamenáme německé pohraničí, dnes zaniklé pomístní názvy jako Žantovy či Bílkovy vrchy, ale také do rybníka svedený ješkrabecký potok (podle hřbetu nad Velkými Hamry, pod nímž protéká Bárovský potok, kterého jméno zase Stašek použil v některých dílech

pro Návarov). A nalezneme také zmínku o knize o Rybrcoulovi.

Poslední vydané dílo, *Dozvuky* (1960), musel dopsat Staškův syn Ivan Olbracht, o němž se ve zmíněné publikaci *Antal Stašek, Ivan Olbracht a Semily* dočteme: „*Nejzáslušnějším činem Staškovým však bylo přece jen to, že vychoval našemu národu svého syna Kamila.*“ Dějištěm je hlavně zámek jesenského velkostatků, nepochybně opět Návarov, a Svárov

Pamětní deska na rodném domě A. Staška

s továrnami na dolování toku Kamenice. Z dalších míst se objevují – Záhoří, Smrčí, Haratice, Roztoky, Jesenný, ale také Prachovské skály či Děčín. Dnes zaniklý je pomístní název Končiny, fiktivní Vlčí důl pod skalnatým ostrohem, Čertův mlýn, Javorov, Studený, Kunratice, Habří, Petrovice a Přechov, přenesené již známé názvy Lhota a Bezděčín. Z reálných postav můžeme zmínit knížete Rohana, nesmí chybět ani krkonošský Rybrcoul.

Malá máma mi byla oporou.

Rozhovor s Lenkou Sadvarovou

Lenka Sadvarová je liberecká kreslířka a autorka úspěšných knížek komiksových stripů *Malá máma* (2017) a *Malá máma 2* (2021), vydaných v nakladatelství Ikar. Ve svém „pravdivém komiksu o mateřství“ vtipnou a hravou formou zachycuje různé pohledy na fenomén dnešního rodičovství. Pracuje jako komunikační specialistka v Lipo.ink a marketingová manažerka kina Varšava, účinkuje v libereckém souboru improvizovaného divadla Imjoy a věnuje se též slam poetry.

Jak vlastně vznikla *Malá máma*?
Z potřeby vypsát a vykreslit se z nové životní zkušenosti?

S příchodem mateřství mě ještě o něco víc popadla potřeba tvořit. V mé bublině je to u matek celkem běžné: Někdo vyžívá, někdo háčkuje... Já jsem na ruční práce levá, a navíc ráda kreslím. Někde legrácky jsem do světa pouštěla i před tím, než se ze mě stal rodič. S drobnou karikaturou Davida Ratha a textem „Výborné víno, zabalte mi sedmičku“ jsem poprvé poznala sílu sdílení na sociálních sítích. Vtip prosvištěl i médii a mně se líbilo, jaký může mít rychle nakreslený obrázek ohlas. To mi sedělo. A sedí dodnes. Myslím ten princip, ne pan Rath.

Každopádně vybrat si nějakou konkrétní oblast, které se věnovat, nebylo zas tak snadné. Hlavou mi často běželo „Tolik možností, a tak málo času!“ S narozením dítěte se to změnilo na „Tak málo času!“ To se pak téma hledat nemusí. Visí vám na krku a řve.

Jak na *Malou mámu* reaguje tvůj syn, který ti byl předlohou a hlavní inspirací?

Zatím ho moc baví, u komiksů se směje. Ještě pořád je ve věku, kdy si myslí, že maminka je chytrá, krásná a vtipná. Až v pubertě zjistí, že je jenom trapná, snad už bude i druhý díl *Malé mámy* vyprodáný a syn se nebude muset v knihkupectví stydět... Nejoblíbenější stripy mého syna jsou jiné než ty, které pokládám za povedené já. A asi to tak mají i ostatní děti, které *Malou mámu* čtou. A že ji čtou, a rády! Navíc se v ní naučí pojmy jako „celulitida“, „mateřský plurál“ nebo třeba „stockholmský syndrom“.

Jak komplikovaná – nebo naopak přímočará – cesta vedla od „domácího kreslení“ k velkému nakladatelství a čtenářsky úspěšným knížkám?

Byla poměrně přímočará. Naštěstí. Na knížku jsem si myslela od začátku, ale kroky jsem k tomu moc žádné nepodnikala. Udělala jsem *Malé mámě* Facebook, kde se ohlas u čtenářů nasbíral, to ano. Obvykle je to tak, že se posílá rukopis do různých nakladatelství. Tam se musí počítat s odmítnutím. Nebo se zvažuje crowdfundingová kampaň a vlastní náklad.

foto: Alena Čechová

Tam se musí... počítat. Já se obojím vyhnula. O komiksu se Tereze Nekorancové z nakladatelského domu Euromedia zmínila moje kamarádka Monika Serbusová. Krátce nato přišla nabídka na vydání knížky. Souhlasila jsem a první žlutá Malá máma vyšla v roce 2017.

V Malé mámě 2 jsou i stripy srovnávající dnešek s dobou minulou. Jak se proměnilo mateřství, respektive rodičovství a vztah k dětem dejme tomu od generace našich rodičů? A je to ve všem k lepšímu?

Tady se trochu provalí fakt, že jsem raný mileniál a můj muž dokonce pozdní Husákově dítě. Jako malé nás šoupli do

školky, ve které jsme měli pěknou zahradu, v mlíku škraloupky, povinné otužování a traumátka. Rodiče tehdy moc na výběr neměli. V osmdesátkách jsme všichni nosili tmavomodré tepláky a v pokojíčkách stál sektorový nábytek Universal. A i když dneska zase nosí všechny děti softshellky z Lidlu a v pokojíčku mají Trofast z Ikey, máme možnost volby, máme svobodu. Ta je podle mě vždy lepší.

Tlačí dnešní doba matky nadměrně k dokonalosti? A jestli ano, můžou jim pomoci právě knížky jako Malá máma?

Dnešní doba tlačí nejen matky. A nejen nadměrně k dokonalosti. Ale i k do-

konalé nadměrnosti – stačí si otevřít Instagram. Všechny ty výplně různých částí těla! To je tedy úplně jiný obrázkový svět než v knížkách *Malé mámy*...

A pak jsou tu třeba diskuzní fóra, která všem doporučuji nečíst. Jasně, můžete v nich najít návody, jak dítě – definitivně – vyléčit bazénovou chemií. Auvajs. A pak také běžné výpovědi typu „při mateřské studuji dálkově medicínu“ a „s dvojčaty používáme bezplenkovou komunikační metodu“. Hned si připadáte jako super rodič, že?

A jak ten tlak ustát? Mně *Malá máma* byla oporou. K dokonalosti má opravdu daleko – s výchovou se vypořádává po svém, s nepořádkem taky. Když jsem komiksy sdílela na Facebooku, přicházely mi neustále komentáře „přesně jako u nás“. To mě potěšilo, uklidnilo a cítila jsem se pak mnohem lépe. Takže ano, knížky jako *Malá máma* vám, milí rodičové, mohou pomoci zvládnout tlak dnešní doby. Jen si musíte jednu nejdřív nakreslit.

Kromě tvorby komiksů se věnuješ i slam poetry a improvizáčnímu divadlu. Čím tě oslovily tyhle formy? A uplatňuješ v nich taky zkušenosti „malé mámy“?

Slam poetry je performativní žánr, autoři při něm vystupují se svými texty před publikem, které jejich výkony hodnotí bodováním. Prvky sportovního klání v kombinaci s poezií dohromady vytváří silnou energii, kterou je skvělé zažít jako divák, ale i jako performer. K tomu druhému zážitku jsem sebrala odvalu, když mi vyšla *Malá máma* knižně. Měla jsem pseudonym a obsah. Stačilo z toho udělat „básničky“. A pak už jen rozklepanýma rukama udržet mikrofon. Místo

lajků na sociálních sítích je tu odměnou smích a potlesk. Je to živé! Diváci slamerům fandí, jsou zvědaví i na nezdar, ale atmosféra bývá podporující. Podobné publikum je i u improvizáčního divadla. Na něm je velmi praktické, že se nemusíte učit žádný text. Vlastně jen jste se svými partáky na scéně a vše vzniká na místě. Improvizáční divadlo se stalo mojí drogou. Bezpečným hřištěm, kde si může i dospělák zařadit.

Pracuješ jako marketingová manažerka libereckého kina Varšava, které dlouho bojovalo o svoji existenci. Jak se Varšavě daří dneska?

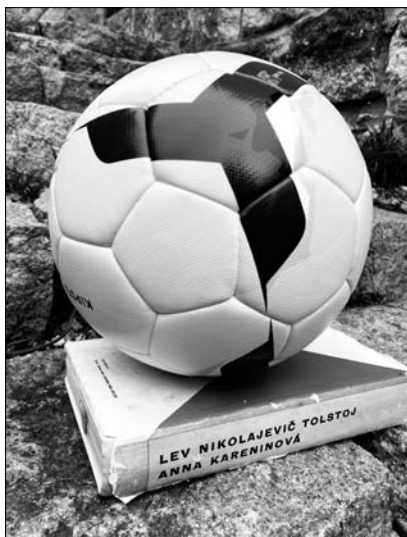
Varšava bude mít příští rok jubileum – nejstarší kamenné kino už v Liberci stojí sto let. Plánujeme to oslavit, a to ne jednorázově, ale nabídnout zajímavé akce divákům i všem příznivcům jedinečného libereckého kina. Varšava bojuje. Bojuje statečně. V loňském roce přispěli dárci na digitalizaci kina, což byl krok k tomu, aby se zde mohly uvádět i premiéry nejnovějších filmů. Díky tomu kino v současnosti promítá téměř denně, nechybí odpolední projekce pro rodiny. Diváci někdy chodí, někdy méně, ekonomická situace samozřejmě na kulturu dopadá. Varšava si ale získává fanoušky. To místo má nezaměnitelnou atmosféru. A ta by nezmizela ani tím, kdyby zmizely otlučené zdi a plíseň, kdyby se kino konečně zrekonstruovalo a nabídlo návštěvníkům důstojný a pohodlný prostor. Jako Hraničář v Ústí, jako Vzlet v pražských Vršovcích... Pořád věřím, že se na to finanční zdroje najdou a že to bude brzy.

*Zkrácená verze rozhovoru vyšla
v deníku Právo.*

Připravít, pozor, teď ještě ne

Země krále Miroslava se prozatím nekoná. I nadále se bude rozkládat kdesi v močálech a temných lesích za hradbami města.

Ano, Liberec se neprobojoval do finále v klání o Evropské hlavní město kultury, tudíž nám nezbyde víc, než si zajít na vymírající bílé tygry do ZOO (neboť jejich osud jako osud kultury je zpečetěn), na stadionu u Nisy si zahulákáme: „Kdo vyhraje nakonec, to je Slovan Liberec!“ a dáme si pivo a párek, Lucii si neposlechneme v opěře, nýbrž v Home Credit Aréně a bude to Lucie Vondráčková, dáme si tam pivo a klobásu, potom celý schvácení z toho uměleckého náporu zakončíme u radnice a při poslechu revivalu revivalu Kabátů si dáme pivo a trdelník, načež na běžkách doběhneme

až do Szklarske Poręby a zpět, protože padesátka je pro horaly zatraceně málo, abychom si následně doma otevřeli lahvičky, nakrájeli točeňák a konečně se zregenerovali u sledování RTM plus.

Otázkou zůstává, proč se tomu tak stalo. Zda Liberec měl prostě jen smůlu (což se někdy tváří v tvář porotě prostě stává), či zda České Budějovice a Broumov (finalisté za Českou republiku) představily něco mnohem poutavějšího než Liberec. Osobně bych to viděl spíš na druhou variantu.

*O liberecké kandidatuře
nebylo téměř slyšet,
o nějakých kulturních
vizích pak už nebylo ani
slechu ani vidu.*

Pokud bychom však chtěli po celý jeden rok představovat Evropě náš kulturní život a rozvoj v kelímku od Svijan a ve větrovce se startovním číslem, je možná dobře, že jsme do toho finále, na rozdíl od Plzně před sedmi lety, nedoběhli. Čímž rozhodně nechci opomíjet to málo kulturního, co v Liberci našetřím máme. Howgh, dopsal jsem a jdu si dokrájet točeňák a dokoukat na RTM plus školu vaření s Robertem Sklenářem.

Dva úkroky stranou, ale přesto na stejné cestě. Nad novými knihami Jaroslava Rudiše

Jaroslav Rudiš: *Trieste Centrale* (Labyrint, 2022) a *Noční chodci* (Labyrint, 2022)

Lomničan i Berlíňan Jaroslav Rudiš se dávno etabloval coby prozaik minimálně střeoevropský. O to více má právo dělat si to po svém. Po hutných a velkých románech a novelách uhnout ze zavedené cesty (na něj by spíše pasovalo „vyskočit z rozjetého vlaku“). Dvě Rudišovy malé odbočky se na pultech a v e-shopech českých knihkupectví nedávno objevily zásluhou nakladatelství Labyrint. Jednou je utílá novela, možná spíše povídka *Trieste Centrale*, druhou pak komiks *Noční chodci*, jehož výtvarnou složku obstaral rakouský kreslíř Nicolas Mahler.

Obě zatáčky jsou rozhodně sympatické a dobře se po nich šlape či jede. Ta první připomíná vytržené či poztrácené listy z Rudišova monumentálního románu *Winterbergova poslední cesta* (česky 2021). Do češtiny opět Michaelou Škulové přeložená *Trieste Centrale* rozehrává se stejnými dvěma hlavními hrdiny to, co čtenáři znají z výše jmenovaného díla. Opět tu máme „záchvaty historie“ takřka stoletého staříka Winterberga, znovu jim naslouchá věrné ucho Krausovo a stále jsme ještě nevystoupili z vlaku jedoucího nejenom střední Evropou, ale i jejími dějinami.

Raší otázky. Proč zase totožné kulisy? Proč se odbočka nestala přímou tratí předchozího díla? Možná proto, že v ní Rudiš cílí více na Winterbergovu ženu. Povídka je to především o lásce, o její ztrátě, kterou přebolí až smrt. Smrt, kterou železnice jedinou nedokáže překo-

lejit. A snad *Trieste Centrale* autor musel napsat i proto, že stejnojmenné nádraží v italském Terstu je prostě a jednoduše krásné.

Při četbě se do nitra zašroubovává někdy až tísnivý pocit. Stesk z toho, jak je vše pomíjivé. Co bylo samozřejmostí, není, co naopak samozřejmostí nebylo, náhle je. A nakonec to všechno skončí u nesmrtelného počasí. Pro někoho

je prosluněný den dávkou optimismu, pro jiného je životabudičem zakaboněné nebe.

Trieste Centrale je jednohubka, na jeden dva skusy. Dokáže nadchnout bez znalosti předchozího díla, a dokáže ho i skvěle doplnit.

Noční chodci jsou typický Rudiš, ale v komiksu. Je třeba však připomenout, že autor si tento druh tvorby osahal při spolupráci s Jaromírem Švejdíkem na dnes již kultovním Aloisi Nebelovi.

Mahlerovy poměrně minimalistické obrázky osévá spisovatel pro něj emblematickými tématy. Jedna rachitická a jedna korpuľentní postavíčka spolu vedou noční dialog, který se točí opět kolem dějin, žen, piva a chlapeckých bolístek. Lidu-

prázdné ulice pod dohledem oka měsíce střídají s výčepy, padají chlapecká moudra a příběh vlastně nikdy nekončí. Ani na poslední stránce. Na ní totiž stojí bublina a v ní text: „Víš, co jsem si tihle říkal?“

Není důležité, o čem se mluví, ale hlavně, že se mluví. Mluvení pro mluvení. Kdyby rachot řeči ustal, něco by vyhaslo nejenom ve dvou bledých postavíčkách. Řeč udržuje při bdění, přeneseně pak i při životě.

Noční chodci jsou sázka na jistotu, jakýsi výtah z Rudiše. Možná dobře poslouží pro někoho, koho autor doposud míjel. Pro kované rudišovce ovšem může být tato odbočka zbytečným blouděním. Spisovatel tohle všechno již někdy napsal, a především vystihl daleko lépe.

SVĚTonázory

Miroslav Stuchlý

Vojtěch Vaner – básník neobvyklých nálad a proměn

Vojtěch Vaner: Projíždím po tanvaldské trati (Nakladatelství Bor, 2022)

Tvorba Vojtěcha Vanera je obtížně zařaditelná, vymyká se běžným proudům české literatury, autor každou novou knihou dokáže překvapit. Debutová sbírka experimentálních próz *Machovec v koutě* obsahující například závěry románů nebo náměty povídek nepatří k čtenářsky nejprístupnějším a nejvíce ji pravděpodobně ocení literáti nebo ti, kteří se literaturou profesně zabývají. Následující povídková kniha *Přátelé od Najsy* je již k běžnému čtenáři vstřícnější, ale i tentokrát zůstává Vaner věrný svému hledačství a spíše originálně testuje možnosti žánru, než že by se podřizoval většinovému vkusu.

V nové knize se Vojtěch Vaner představuje jako básník. Poezii již v minulosti publikoval časopisecky, objevila se

v několika sbornících a prezentoval ji i na autorských čteních, proto tato poloha autora široce rozkročeného mezi

žánry (je mimo jiné také organizátorem festivalu Literární pozdravy a členem improvizací skupiny Imjoy) asi nikoho příliš neudiví.

Zanedbaná průmyslová krajina viděná oknem vlaku při cestě do hor byla pro autora v mládí traumatizujícím zážitkem, se kterým se potřeboval nějak vyrovnat. Oním vyrovnáním je titulní báseň knihy. Kdo by se ovšem těšil na opěvování světa kolejí a vlaků, bude zklamán. Vydařená obálka s fotografií zhroutěného lyžařského vleku dává tušit, že ani tentokrát nepodlehli Vaner vábení vydat se již prošlapanou cestou

a pozvedá hlas, kterému se nic v současné české poezii nepodobá. Nekonvenčnost podtrhuje i práce s názvy básní, které je neuvozují, ale jsou ukryty v textu a odlišeny graficky. Je zřejmé, že autorovu srdci je nejbližší hravost a neotřelost, což koneckonců dokládá i jeden z textů, který je nápaditou variací na *Návod k upotřebení* Jiřího Koláře.

Autor je básníkem neobvyklých nálad a proměn, bere nás na magické výlety do bazénu, na pracovní pohovor nebo do lesa, mnohé z textů, kde *d'ábel se skrývá v detailu / a detail je ukrytý v rohu*, jsou obtížně dešifrovatelné, přesto se nelze ubránit radosti z četby výjimečných veršů.

Knihla prošla pečlivou redakcí Jitky N. Srbové, která mnohé básně nechala výrazně zkrátit, v jednom případě dokonce natolik přísně, že z ní zbylo pouhé čtyřverší.

A jak v závěrečném rozboru jednoho z textů trefně shrnuje Tomáš Minster: *Dobrá poezie nemusí nabízet odpovědi, ale měla by vybízet k otázkám, možná nás čtením i měnit.*

Můžete si být jisti, že po přečtení sbírky *Projíždím po tanvaldské trati* už nic nebude jako dřív.

Ohlédnutí za Red Blue Dimension

Červená je barvou síly a energie, modrá symbolizuje klid a stabilitu. Výstava, která proběhla v listopadu a prosinci 2022 v Labském zámku na Tržním náměstí, byla založena právě na této barevné kombinaci. Alespoň na první pohled. Koho by napadlo, že je všechno úplně jinak?

foto: Wikimedia Commons

Peter Herel Raabenstein při práci na projektu Red Blue Dimension

První, co účastníci po vstupu viděli, byla řada velkých plátěn skládajících se jen ze dvou barev. I tak šlo o zajímavou podívanou. Teplá a studená barva. Jedna stimulující, druhá uklidňující. Jako oheň a voda. Nechala jsem obrazy na sebe působit a snažila se ve změti tvarů najít něco konkrétního.

To jsou asi abstrakce, napadlo mě.

Překvapení nastalo po nasazení různých brýlí z papíru, jaké by člověk čekal spíš v multikině než na výstavě. Změť skvrn a čar dostala jinou podobu a já jsem jasně viděla park na Petříně, cestující v autobuse i další naprosto konkrétní výjevy. V černé a bílé.

Peter Herel Raabenstein (*1967) je český malíř působící v Praze a v Amsterdamu. Právě tam prožil dlouhých

15 let a vystudoval slavnou uměleckou školu Gerrit Rietveld Academie. Právě Red Blue Dimension patří mezi jeho velké projekty. Zhruba před deseti lety začal experimentovat s mícháním přesných odstínů červené a modré, spolu s vrstvenou technikou nanášení štětcem. Své postupy pak zdokonaloval, až vznikla první série těchto obrazů. Jde tedy o unikátní metodu, která pracuje s optickými klamy a působením barev na člověka, čímž se zabývá ani ne tak vědecky jako pocitově.

Výstava Red Blue Dimension byla poprvé uvedena v Praze roku 2017 a od té doby je možné ji spatřit na různých místech České republiky. Děkujeme tedy autorovi i Labskému zámku za příležitost ji navštívit taky u nás na severu Čech.

Krása i všednost v černobílé

Ani černá, ani bílá... Liberec – tak zní název nové knihy, kterou vydává Liberecká škola fotografická v závěru letošního roku. Patriotům pod stromeček ideální dárek, stejně tak ale potěší kdykoliv jindy.

Fügnerova ulice a Gottwaldovo náměstí (nyní Soukenné), září 1961

Jedná se totiž o soubor fotografií nedávno objeveného osobního archívu, který nabízí podívání na Liberecko v období 60. let. (Charakteristiku daných let v knize provádí skrze optiku tehdejšího kulturního dění, či lépe nedění, Roman Karpaš.) Jsou to pohledy skýtající klid, a to i u snímků zachycujících ruch textilním průmyslem pulsujícího města. Pamětníky jistě zahřeje vzpomínka na tramvaj projíždějící před radnicí, stejně jako na dnes již zaniklou Jabloneckou

chatu. A čím to, že snímky vyvolávají takový klid? Možná právě proto, že při jejich zachycení muselo očividně dojít k zastavení, soustředění, plnému vnímání sledované, ač mnohdy šedé reality. Řemeslná zdatnost a preciznost autora je patrná z každého snímku. Není jim totiž nikdo jiný než vystudovaný fotograf Otto Vávra.

V předmluvě knihy se od Šimona Pikouse dozvídáme, že archív dobových fotografií objevil a poskytl Otto Vávra mladší.

Původní Jablonecká chata v zimě

Liberecká radnice

Bohužel sbírka ohlodaná zubem času (drobná poškození fotografií zůstávají i v knižní replikaci záměrně zachována a podporují autenticitu vyznění doby) není zdaleka kompletní. Jedná se pouze o zlomek tvorby autora a divákovi nezbyvá než jen snít o snímcích textilní velmoci a jejího okolí dosud neobjevených.

Ve zmíněném textu se také píše: „Otto Vávra v roce 1961, což je rok pořízení mnoha jeho snímků, ani zdaleka nemohl tušit nic o subjektivní fotografii, nové věčnosti či přicházející nové topografii. Jak se asi v té době cítil takřka rodilý Liberečák, který si pamatoval předválečnou slávu města i tradici řemesla, kdy slovo *čest* se vázalo k vykonanému dílu a ne jen k floskuli „Čest práci“? V jeho okolí bujela oficiální socialistická fotografie s dělníky a pracujícím lidem, coby hlavním motivem sdělení. Amatérští fotografové,

mluvíme o většinovém vkusu, se soustředili na šefíky a jinou květenu...“

Odpověď může člověk zvažovat při listování výhledy z Jizerských hor na li-

bereckou kotlinu, rozestavěný hotel Ještěd z Vířivých kamenů či na Harcovskou přehradu, pravděpodobně focenou z Liberecké výšiny...

Jablonečtí SVĚTáci

Jitka Nosková

Otec jablonecké vlastivědy Adolf Lilie

Naše představování jabloneckých SVĚTáků by nebylo úplné bez učitele a kronikáře Adolfa Lilieho. Nebýt jeho, byl by náš region chudší o mnoho významných vlastivědných prací, pravděpodobně by také nebyla otevřena první jablonecká veřejná knihovna. Právě on uzavře sérii medailonků o jabloneckých osobnostech národnosti německé, následovat je budou SVĚTáci čeští.

Adolf Lilie se narodil 23. října 1851 v Chrastavě. Původně se měl stát soukeníkem, ale nakonec zasvětil svůj život učitelskému povolání. Nejdříve působil jako pomocný učitel ve Vratislavicích nad Nisou a po vykonání předepsaných

zkoušek na Učitelském vzdělávacím ústavu v Trutnově mu bylo nabídnuto místo v Jablonci. Tato volba se v budoucnu ukázala jako velmi šťastná.

Žil v době převratných změn, které s sebou přinesla modernizace a rostoucí průmyslová výroba. Uvědomoval si jejich pozitivní dopady, ale i ty negativní jako masivní stěhování obyvatelstva do měst a práce v továrnách. A právě to mělo špatný vliv na rodinné vazby a výchovu dětí. Stal se zastáncem Fröbelovy vyučovací soustavy a jedné z jejích základních tezí, kterou bylo začleňování dětí od tří let věku do kolektivu, do tzv. dětských zahrádek. Tím měly být děti lépe připraveny na budoucí školní docházku a později také na platné začlenění do společnosti.

Svoji vizi výchovy a vzdělávání vyjádřil v jedné ze svých prvních prací, a to v románu *Na větrné německé stráži* (*Auf der treuer deutscher Wacht*), který vyšel poprvé

v roce 1886 a dočkal se několika dalších vydání. Knihu publikoval pod pseudonymem Wolfgang Schild. Velký význam pro výchovu dětí viděl ve výběru vhodné četby. Z jeho popudu a za součinnosti učitelských sborů jablonecké chlapecké i dívčí školy byla v roce 1884 založena veřejná knihovna (Volksbibliothek). V tomto ohledu Jablonec „předběhl“ sousední Liberec. Liberecký učitelský spolek sice inicioval založení veřejné knihovny již o dva roky dříve, ale k jejímu otevření došlo až v roce 1885. Lilieho knihovně bohužel chyběla podpora obce, byla odkázána pouze na finanční dary, a proto se nemohla i přes veškerou dobrou vůli rozvíjet. Nakonec v devadesátých letech zanikla.

Zájem o vzdělávání zavedl Lilieho i do řad jabloneckého Průmyslového vzdělávacího spolku (Industrieller Bildungsverein), jehož činnost se v devadesátých letech zaměřila především na založení místního muzea. Od roku 1900 vedl z pověření tohoto spolku kroniku, do níž zaznamenával události týkající se jak činnosti samotného spolku, tak dění v Jablonci a okolí. Pro mnohé spolky a instituce pak sepisoval výroční nebo pamětní spisy, v nichž dodnes najdeme velmi cenné informace o jejich vzniku a činnosti. Stalo se tak například pro jablonecký tělocvičný spolek Gablonzer Turnverein či spolek vojenských vysloužilců.

Nejvýraznější a nejtrvalejší stopu však zanechal jako redaktor a jeden z autorů jablonecké vlastivědy. Původně se mělo jednat o příručku určenou pro školní mládež, nakonec vyšla v mnohem větším rozsahu, než bylo plánováno. Kniha pod názvem *Politický okres Jablonec [soudní okresy Jablonec a Tanvald], vlastivěda pro*

školu a dům (Der politische Bezirk Gablonz [Gerichtsbezirke Gablonz und Tannwald], eine Heimatskunde für Schule und Haus) vyšla v roce 1894 a zaznamenala nebývalý úspěch. Během několika týdnů byl celý náklad jednoho tisíce kusů rozebrán a už následujícího roku vyšlo druhé, opravené vydání. Podařilo se vytvořit svými rozměry nepřekonané dílo, které se těšilo velké přízni veřejnosti a skutečně „zlidovělo“. Každý se tak mohl seznámit s regionem, v němž žil, s jeho dějinami, zeměpisnými podmínkami, přírodou a klimatem. Dozvěděl se, jaké zemědělské plodiny se zde pěstují a jaká zvířata chovají, jaký je zde průmysl, úřady, školy, kostely, zdravotnická zařízení, lidové zvyky. Snadno zde našel informace o každé obci tehdejšího politického okresu.

V roce 1907 jmenovalo městské zastupitelstvo Adolfa Lilieho kronikářem.

V tu dobu nebyla v Jablonci kronika vedena více než šedesát let. Svým úhledným rukopisem ji však stihl psát jen v letech 1908 až 1911. Další pokračování ukončila jeho nečekaná smrt v nedožitých jedenašedesáti letech. Stalo se tak v odpoledních hodinách dne 27. července 1912. V matrice je uvedena jako příčina úmrtí srdeční příhoda. Pochován byl o tři dny později. Odešel coby velmi vážený muž, oplakáván manželkou Aloisí, pěti dcerami a synem, svými žáky, kolegy učitelů a členy mnohých spolků a korporací.

V tvorbě se nestárne aneb Devadesátník Bohumil Nuska

5. listopadu t. r. oslavil významné životní jubileum prof. Bohumil Nuska, prozaik, básník, výtvarník, historik umění, kulturní historik, estetik a filosof. Ač se v roce 1957 trvale usadil v Liberci a dnes je s ním nejčastěji spojován, je třeba připomenout, že se narodil v Českých Budějovicích a jižní Čechy dodnes výrazně rezonují v jeho tvorbě.

Po gymnáziu ve svém rodišti B. Nuska vystudoval Filozofickou fakultu UK v Praze, obor dějiny umění a historie. Poté přijal místo historika umění v Severočeském muzeu v Liberci, kde se zaměřil na problematiku české i evropské knižní kultury a obzvláště na renesanční knižní vazbu. V tomto oboru se stal uznávaným odborníkem s řadou publikací nejen u nás.

Ač pobyt v Liberci zprvu pokládal za dočasný, zůstal zde natrvalo, oženil se,

založil rodinu a začal se zapojovat do zdejšího kulturního a společenského života. Liberec si zamiloval natolik, že ho vnímá jako svůj druhý domov. Vyjádřil to v rozhovoru v Kalmanachu 2008/2009: „Dobře vím, že fyzický návrat ‚dolů‘, na jih, již není možný, čas nelze vrátit. Mám vlastně dvojí kořeny: původní, staré, i ty nové, již trvalé novokořeny. A tak mám vlastně dvě vlasti, jih a sever. Dva póly, dva světy...“

Čas zapouštění kořenů v Liberci vyplnil mj. oboustranně významnou spoluprací se Studiem Ypsilon, pozdější Ypsilonkou, založenou zde v roce 1963. Právě počáteční liberecké období až do roku 1978, kdy Ypsilonka odešla do Prahy, bylo pro tuto experimentální scénu velmi důležité, neboť s ním souvisí formování pro ni příznačné poetiky.

Roku 1991 se prof. Nuska stal členem katedry společenských věd na Pedagogické fakultě Vysoké školy strojní a textilní v Liberci (pozdější Technické univerzity) a po brzkém zřízení katedry filozofie jejím vedoucím. Vyučoval filozofii, estetiku, dějiny umění, kulturní historii a kulturní antropologii, ale je o něm známo, že díky intenzivnímu

samostudiu získal rozsáhlé znalosti mnoha dalších disciplín, včetně psychologie, religionistiky, lingvistiky, nejen té klasické, teatrologie či obecné historie, a samozřejmě symboloniky, nového transdisciplinárního oboru, jež sám začal budovat od počátku sedmdesátých let a o němž hojně publikoval. Zejména monografickou trilogii *Rytmus, tvorba, divadlo* (*Teatrologická tematika z hlediska symboloniky*; 2013, 2016 a 2019). Ze svých rozsáhlých znalostí pak bohatě čerpal i v beletristických pracích, podobně jako jiní autoři, spojující odbornou činnost s tou tvůrčí. S tím do velké míry souvisí pro něj příznačné překračování hranic žánrů a využívání intertextových a interkulturních aluzí.

*Tvorba, to je poslání,
jemuž je třeba obětovat
mnohé, nebo i vše,
a není-li zbytí, třeba
i kus zdraví. Tvoření je
tím nejvyšším posláním.
A hlavně – umění
osvobozuje!*

B. N.

Umělecké tvorbě se vedle vědecké práce věnoval od raného mládí a stala se jeho bytostnou potřebou. Po léta si však psal jen pro sebe a své přátele, a rovněž kreslil, je totiž také originálním kreslířem. Od poloviny šedesátých let začaly jeho texty vycházet v časopisech, ať už

to byla *Tvář*, *Sešity* pro mladou literaturu a mnohé další, a v roce 1965 vyšel v *Mladé frontě* jeho knižní debut *Hledání uzlu*, výběr z dříve napsaných textů experimentálního rázu. V roce 1969 se ještě podařilo v Severočeském nakladatelství vydat literárněhistorickou monografii *Švihova aféra a Kafkův proces*, a začal se rodit rozsáhlý alegorický román *Padraikův zánik*, knižně vydaný až v roce 1997. V příběhu irského občana Padraika, nuceného sledovat rozpad své vlasti pod okupací Anglie a více a více vystavovaného totalitní moci, sledujeme i postupný rozklad jeho osobnosti, provázený destrukcí jeho slovníku, přičemž způsob zobrazení procesu protagonistova komplexního zmaru je autorovým mistrovským dílem. Pracuje zde s řadou neologismů, slovních torz a onomatopoeických výrazů a bez jakýchkoliv zábran těží z nekonečných možností jazyka. Jeho deformace a znásilňování symbolizují deformaci našich jistot a představují varovný projev úzkosti a zoufalství. Groteskní nadsázku podtrhují i Nuskovy tzv. samokresby, o nichž ještě padne zmínka.

V době „normalizace“ a v letech následujících autor publikoval jen práce z okruhů dějin umění a knižní kultury, ale postupně více a více symboloniky. Vše si vynahradi od konce devadesátých let, kdy začaly vycházet jeho další knihy, obzvláště beletristické, a on se díky mnoha faktorům zařadil mezi nejoriginálnější české literáty současnosti.

V roce 1998 stál u zrodu spolku libereckých spisovatelů a publicistů, o rok později nazvaného podle jeho návrhu Kruh autorů Liberecka (KAL). A v tom samém roce mu vyšel soubor *Okamžiky*,

Samokresba B. N. ze sborníku
Práce zabíjení démonů, 2003

obsahující básnické texty a samokresby z let 1970 až 1989, kdy nemohl publikovat. Postupně se draly na svět další tituly, sbírka próz *Tanec smrti* (2002), provázená samokresbami, dále ilustrované prózy *Ptačí údolí aneb Idylka* (2004) a *O Paní Vševládné* (2005), soubor cyklů básnických textů *Podzimy a jara* (2007) a čtyři prózy se samokresbami *Obrázky neradostné* (2007). Roku 2008 vyšel „dynamický text“ se samokresbami *Kosmická událost (Filosofická pohádka pro dospělé)*, následovaný svazkem krátkých próz *Malé příběhy* (2009) a sbírkou samokreseb provázených antickými citáty *Bez studu a bez zábran (Z našeho politického života)*, vydanou roku 2013. V roce 2020 vyšla rozsáhlá vzpomínková kronika *Skautské léto* a ve stádiu zrodu se nachází autorův opus magnum, ro-

mán *Granátový náhrdelník*, silně niterné ohlédnutí za léty nesvobody.

Svébytný pohled do Nuskovy tvůrčí kuchyně i bilanci jeho osobního života přinášejí rozsáhlé *Rozhovory Radima Kopáče s Bohumilem Nuskou 2008–2009* (vyšlo 2010). Díky této knize se čtenář může v mnoha ohledech přiblížit B. Nuskovi jako člověku i autorovi a porozumět leccemu, co mu zůstávalo skryto. Třeba pochopit zdroje jeho kréda spočívajícího v permanentním zušlechťování ducha a intelektu, jeho vnitřní potřeby tvořit až do sebezničení, kdy člověk nezná míru a zakouší až jakousi extázi, jak se duchovně pozvedá k tzv. modré propasti, což je Nuskovo klíčové téma s mnoha literárními i výtvarnými konotacemi. Téma, jež ho po léta pronásleduje a poutá. Je to metafora absolutna, lákajícího k básnickému výskoku do míst, odkud není návratu. „Kdo však skočil smrtelně až vzhůru, již nenachází cestu zpět,“ říká B. Nуска v *Rozhovorech*.

Čtenář se mnohé dozví také o vzniku a podstatě tzv. samokreseb, o nichž zde již byla řeč, a už vždycky bude vědět, že jsou to spontánně a rychle vznikající kresby, rodící se z momentálního nápadu. Jsou-li součástí textu, pak nejsou jeho ilustrací, ale organickou součástí, a jsou s ním zaměnitelné, protože text a kresba jsou rovnocenné složky díla. Jejich důležitým rysem je deformace viděného, ne však za účelem vytvoření karikatury, ale spíše kvůli odhalení povahy svého námetu a jeho zdůraznění.

A snad ještě aspoň jedna záhada a její drobné poodhalení v *Rozhovorech* by měly být připomenuty, a to je tajemství Nuskova svébytného autorského stylu.

Tomu je v knize věnováno nemálo prostoru a je to čtení nadmíru objevné.

Knihy Bohumila Nusky se kvůli své mnohovrstevnatosti nečtou snadno, tudíž nikterak nepřichází v úvahu jejich pouhé prolistování. Vyžadují delší setrvání, propojení s vlastní podstatou, zamýšlení. Pokud se však čtenář do nich veče, začne na něj silně působit jejich specifický vnitřní svět, mající schopnost uchvátit svou naléhavostí. A jestliže je navíc jejich síla umocněna autorovými samokresbami, zajisté je na obzoru

úžasné dobrodružství s knihou, jež je z těch nejvíce obohacujících.

Na závěr textu psaného k tak významnému jubileu se sluší oslavenci popřát všechno dobré, pevné zdraví, duševní pohodu a neutuchající tvůrčí energii. Duch překonává léta, napsal kdysi Karel Čapek, a Bohumil Nuska dodává, že v tvorbě se nestárne. Ten, komu byla dána schopnost umělecky tvořit, je šťastný člověk, tvorba je slast, říká sám B. Nuska. Výsada tvořit však není dána každému.

oSVĚTa

Abigail Patrick

Američanka v Jablonci

Nejdřív bych se měla představit: Jmenuju se Abby Patrick. Jsem Američanka v Jablonci, pracuju jako asistentka výuky angličtiny na jablonecké SUPŠ a VOŠ, umělecké škole zaměřené na šperkařství a rytectví. Vyrůstala jsem v Cedarburgu ve Wisconsinu, vystudovala University of Notre Dame v South Bendu v Indianě a žiju s rodinou v Austinu v Texasu. Je mi dvacet dva let. V Jablonci trávím rok v rámci Fulbrightova programu, určeného ke zvýšení kulturní výměny a porozumění mezi Spojenými státy a Českou republikou. Jablonec nad Nisou je nejvzdálenější místo, kam jsem kdy cestovala, a můj současný pobyt tady je nejdelší doba, jakou trávím bez svojí rodiny.

Moje první týdny v Jablonci byly... ohromující. Jenom pár hodin po příletu do Prahy jsem se ocitla v novém městě, poznala svoji milou mentorku – učitelku, se kterou jsem měla začít spolupracovat –, šla nakoupit jídlo a nastěhovala se do svého prvního samostatného bytu. Byla jsem tady. Neuměla jsem česky, kromě pár základních slov, co jsem se dopředu naučila, a neplánovala jsem se vrátit domů dřív než příští rok v červnu.

Byla jsem *tady*, ať to stojí, co to stojí. A právě tenhle pocit byl ohromující.

Učila jsem se žít dospělý život, a to v místě, kde i ty nejjednodušší úkony jako praní prádla nebo objednání kávy pro mě byly novými výzvami, malými, ale citelně přítomnými ostny v duši. Vždycky jsem se považovala za nezávislou a dobrodružnou povahu, ale míra nepohodlí, jakou jsem zažívala během těch prvních dnů a týdnů, mě přiměla

samu sebe přehodnocovat. Malá část mě toužila utéct do bezpečí a důvěrnosti domova, který jsem nedávno opustila. Ovšem o pár rychlých, a zároveň pomalých týdnů později, někdy v půlce října, jsem prožila dokonalý jablonecký víkend – *brunch* v kavárně Hugo, dlouhou pěší túru v lesích, pivo a párek u přehrady ve slunečném, líném nedělním odpolední a nakonec kávu se svojí studentkou. Zažívala jsem klid a spokojenost, jaké bych si během těch prvních týdnů vůbec nedokázala představit. Byla to první známka toho, jak dobře můj jablonecký pobyt vlastně probíhá.

První týdny ve škole chtěli všichni vědět, jaký kulturní šok tu prožívám. A já na to vždycky odmítala odpovědět. Rozdíly, které jsem cítila v Jablonci nebo obecně v České republice, byly buď tak očividné a nepodstatné, anebo tak jemné a subtilní, že slovo *šok* se

vždycky zdálo nepatřičné. Byly by tu pochopitelně standardní odpovědi: Češi nosí ve škole přezuvky, příliš nepoužívají sušičky na prádlo, pijí hodně piva (právě teď v kavárně, kde píšu tenhle text, muž u vedlejšího stolu dopil kávu a objednal si pivo, v poledne, což by se v USA těžko mohlo stát). Tohle všechno je jiné, ale ne doopravdy šokující. Takže bohužel nemůžu nabídnout litanii o rozdílech mezi americkou a českou kulturou, kromě věcí, které stejně každý ví nebo aspoň předpokládá (omlouvám se, jestli jste tenhle sloupek rozečetli právě kvůli tomu).

Naproti tomu můj původní pocit odsunutosti byl hlubší než povědomí o povrchových kulturních rozdílech a přerostl do pocitu jakési *nepatřičnosti*. I při vědomí toho, že je to jen pocit v mojí hlavě, jsem si připadala nápadná, vyčnívající jako bolavý palec. Způsob chůze, způsob dýchání, všechno jako by dávalo najevo, že sem nepatřím. Jako by to věděly i stromy v lesích, kam jsem podnikala svoje únikové vycházky. Každý špatný pohyb se zdál být důkazem mojí cizosti. Ačkoli jsem věděla, že nemám na čele známku se slovem „Američanka“, pořád jsem cítila, že každý, koho tu potkám, vnitřně ví, že sem nepatřím.

Ale jak čas ubíhal, věci se zjednodušovaly a cizorodé se stávalo každodenním. Nacházela jsem útěšné drobnosti, které mi pomáhaly v mém jabloneckém životě najít radost a kouzlo. A život tady si užívám, jestli jsem to zatím nevyjádřila jasně.

Jednak jsem zatím nikde neviděla tak krásný podzim. Vyrůstala jsem na severu Spojených států, takže jsem myslela, že svůj podíl krásných podzimů už

mám vybraný, ale nic se nevyrovná barvám zdejších stromů. Neskutečně jasná červená, hluboká a působivá oranžová, slunečně zlatá žlutá a dokonce i příležitostná, překvapivě uklidňující hnědá. Naprostá záplava barev, jakou jsem nikde předtím neviděla. Ty stromy, krásné ve slunečním svitu i v mnohem častějším dešti, tvoří dokonalý doplněk barevným domům roztroušeným po okolních kopcích, takže celý výhled je kropenatý odstíny oranžové, zelené a červené. Oči se mi nikdy neunaví z toho pohledu a vždycky se tu dívám z oken, hlavně z okna svého školního kabinetu, a snažím se uvidět Jablonec ve všech jeho podobách a náladách.

Jsou tady další věci, další drobné důvěrnosti, které mi ukazují, jak jsem se za bydlela a jak můj život v Jablonci dostal tvar. Jednu cestu chodím téměř každý den po škole, dolů z kopce od mého bytu a pak zase zpátky nahoru. Je to skvělá chvíle pro telefonát s maminkou, abych slyšela její hlas a vyprávěla jí o všech stránkách svého života tady za oceánem. Kdykoli jdu touhle cestou, vidím pár středního věku, muže a ženu; sedí na verandě, kouří a sledují svět kolem sebe, on má ruku kolem jejího pasu. Nepůsobí nijak zvlášť přátelsky ani mile, ale dojíímá mě ta stálost jejich rituálu, a jak se jejich zvyk propojuje s mým, ta láskyplnost, kterou zjevně cítí k sobě navzájem, když ne ke světu kolem. Někdy se stalo, že během mých procházek na svém místě nebyli, a pak jsem byla trochu zklamaná, chyběla mi jejich paralelní společnost, ta malá kotva, kterou jejich pospolitost dodává mým dnům.

Dalších z těch krásných maličkostí se odehrává v autobuse během mých cest ze

školy domů. Tím autobusem často jezdí jedna holčička, vždycky stojí vedle řidiče a celou cestu si s ním povídá. Očividně ho dobře zná, ať už je to člen rodiny, rodinný přítel anebo jenom milý pán – na tom vlastně nezáleží. Hřeje mě, jak ta holčička vždycky naskočí do autobusu, řekne „ahoj“ a pak celou dobu povídá, než se rozloučí a vystoupí na své zastávce. A ten řidič na ni zjevně dává pozor. Je to drobnost, ale blahodárná a ryzí, a působí to na mě velice česky, jako jedna z věcí, které se odehrávají v malých městech. I když Češi nejsou vždycky zrovna nejpozornější k cizincům, jejich opravdový zájem o lidi, které znají, je zjevný a pozoruhodný – od lidí na naší škole, kteří se zajímají a starají o moje pohodlí, až po tuhle zmíněnou interakci v autobuse. Péče o druhé, i když možná ne tak bezprostřední a pohotová, tu vychází z hlubších míst a zdá se mi oproti USA skutečnější. A to samo o sobě je útěšné.

Coby Američanka v Jablonci jsem strávila tři měsíce a pořád se tu v jádru cítím jako člověk zvenčí. Jinak to ani být nemůže – důvod mého pobytu je právě to, že *jsem* člověk zvenčí, který vyrůstal v jiném místě a mluví jiným jazykem. Moje práce tady se víceméně celá odvíjí od mojí jinakosti. Nicméně s vědomím té jinakosti se každý další den v Jablonci začíná víc a víc podobat jakémusi *domovu daleko od domova*. Od každotýdenních večerů v bistru Miro Kebab s dalším Američanem z mého programu, který taky žije v Jablonci, přes fakt, že blízkost svého současného města poznám díky pásu borovic rostoucímu vedle dálnice u výjezdu na Jablonec, až po rostoucí počet „hello“, kterými mě zdraví studenti na školních chodbách – tím vším si

nacházím svůj způsob, jak sem patřit, jak být zároveň cizí Američanka, a zároveň součást zdejšího života, součást Jablonce. Je to klišé, ale tohle dobrodružství je pořad teprve na začátku a já se vzrušením

očekávám, jaké další krásné drobnosti potkám na cestě během svého jablonckého roku.

Přeložil Štěpán Kučera.

SVĚTLONOŠI

připravil: Martin Trdla

Tereza Saxlová, Štefan Bíž

Přiznám se i bez pistole v zátýlku, že jsem byl skeptický a nevěřící. Když jsem v lednu Léta Páně 2020 spustil rubriku *SVĚTLONOŠI*, prorokoval jsem jí život spíše jepičí. Čtyři díly do konce roku, rozloučení a úvaha nad jiným pravidelným sloupkem. Nedokázal jsem si zkrátka představit, že se do mých sítí chytí tolik debutujících nebo nemnoho zavedených básníků a básniček, z nichž většina navíc bude mít nějaký menší či větší vztah ke zdejšímu regionu. A ačkoliv s pátráním po veršotepcích mám sem tam práci možná až mravenčí a detektivní, je to neuvěřitelné, ale právě čtete již dvanáctý díl těchto malých recenzí a ukázek. To znamená dvacet čtyři Světlonošů, dvanáct dam, dvanáct pánů. A kdo jsou Prométheové pro tuto chvíli? Dva delegáti střední generace: Tereza Saxlová z Prahy a Štefan Bíž ze Stráže pod Ralskem.

Texty prvně uvedené jsem si sám osobně od Terezy vyžádal počátkem října v pražské kavárně Liberál, kde jsme společně vystupovali na autorském čtení pořádané okruhem lidí kolem magazínu Na Scestí. Učinil jsem tak proto, že jsem si jistý, že autorka si zaslouží publikovat a nalézat se ve středu pozornosti českého literárního provozu. A zejména být čtena! O této ženě rozhodně bez pochyb prohlásím, že píše skutečnou poezii.

Tereziny básně oscilují na hranici vnitřního a vnějšího světa, umí najít skulinu mezi póly reality a snů a postavit se jí a v ní. Její verše osahávají něco, co člověka přesahuje, něco nevyslovitelného. Něco, co kdybychom opravdu na-

tvrdě spatřili a pojmenovali, tak by nás to možná rozstřílelo na miliony kousků. V autorčiných textech vládne intimita, nedořečenost a snad i magičnost, jistá animálnost. Viz například verše: „Při pohledu dovnitř / zas pohled na závoj. / Země je rozbita mrazem. / Vzkličení trhá tvář.“

Básnička dokáže být tajemná, někdy spíše jen naznačí a nechá čtenáře tápat, než aby veršem halasně brnkla. Je to sympatická poloha, jež nutí se k básním neustále vracet a převracet je do různých úhlů a dávat je pod světlo, aby rozličně pableskovaly. Děje veršů se odehrávají v krajínách bezčasí, snad minulosti. Není tu příliš reálií, kterých bychom se

zachytili při pádu do hloubky. A někdy je to propast až jaksi holanovská: „Na-jdeš-li vodu, / vzpomeneš si / na vlastní podobu.“

Velice rád od Terezy Saxlové tisknu tři básně.

O deset let starší Štefan Bíž je mým neúnavným zásobovatelem textů. A co víc! Textový proviant mi zasílá prostřednictvím staré dobré pošty. Kdo dnes, kromě těch pruhovaných, píše dopisy? Nakonec jsem se pod pisatelovou naléhavostí nechal zlomit. Ostatně, proč ne?

S obsahem obálek to mám trochu horší. Autor sice nejde s davem Světlo-nošů, kteří preferují jen a jen volný verš, a poměrně výborně rýmuje a rytmitizuje, ale více než o poezii jde spíše o básničky, říkánky, jak vystřižené do dětského slabikáře. Například: „Na louce je cedule, / že až přijde jaro, / porostou tu bledule / ...a nebude jich málo.“ Je to zkrátka

všechno takové milé. Se všemi konotacemi tohoto slova.

Sympatičtější je Bíž v kratších útvarrech. Tady lehce připomíná to lepší z Ivana Mládka či Jiřího Žáčka. Kupříkladu toto, i když s trochu haprujícím rytmem: „Na silnici leží holubi / ani jeden nežije. / Peří mají naruby, / za horizontem mizí AVIE.“ Něco tam však chybí, větší hloubka, ironie. Vzpomeňme třeba Ema-nuela Fryntu či Jana Vodňanského.

Přesto jsou mi práce Štefan Bíže vlastně sympatické, přistihuji se občas, že se i uculuji. Oceňuji, že pod nánosy nejrůznějších lidských marasmů si autor dokáže udržet tento pohled na svět. Navíc některé texty dokládá kreslenými obrázky a vtipy. Vybírám stejně jako u autorky výše tři texty.

Dvanáctý díl došel ke svému závěru. Kdo otevře další pokračování? Zkuste o tom rozhodnout vy!

Třeba tady: *trdla.martin@gmail.com*.

Tereza Saxlová

KAVÁRENSKÉ HAIKU

Hukot řvaných slov
se zdánlivě odráží
od kypřé lampy.

Kabát opuštěn
čihá. Květina kříží
vypravěčův stín.

Španělská slova
prchají z úst. Co vtéká,
pozabíjí den.

CHUNDELINKA

I.

Chomáče chlupů zamrzly v ledu
Vždycky mi říkali, že na tohleto
a tohleto
a tohleto
jednou bezpochyby dojedu

Noční nebe nad městem je prázdné, bez hvězd
Moje duše se točí na podstavci
stále dokola a stále rychleji
jako nějaká porcelánová tanečnice z frcu
a z výloh všude trčí reklamy na něhu

II.

Můj svět je bizarní dětská stavebnice
Všechno, co vzklíčí, má spletené kořeny
Všechno, co se zrodí, má divný obličej
Vezmu do dlaně kamínek a on se rozdrť na prášek
Vzpínám ruce k nebesům a spustí se pořádný liják
Optická iluze? Anebo špatně vysněné snění?

Někdo ke mně promlouvá rozbitými ústy
má zpola zahalenou tvář a zastřený hlas
pokud se mu vydržím dívat do zakalených očí
snad v nich uvidím třpytící se hladinu moře

Štefan Bíž

.....

ŘIDIČ

Jede táta z Brna,
100 km v hodině.
Náhle v cestě srna,
nevrátil se k rodině.

POBÍDKA

Když ti hraji
píseň svého života,
otáčíš se zády.

Ptáš se mě,
proč nevzlétnu.
Jenže mně chybí
malovaný šat
a můj mozek se krčí
ve strážní věži.

A tak zbývá
jen vylekaně čekat,
až se to,
co je mezi námi,
přežene.

LOŤ

Na lodi je skvělá nálada,
jmenuje se Meldbory.
V podpalubí topič zakládá
něco jako odbory.

MYSLIVEC

Když pootevřeš v lese dveře
a odhrneš větvičky,
uvidíš tam spoustu zvěře,
malí musí na špičky.

Tam, jak je ta malá tůň
a vysoká jedle,
stojí jelen jako kůň
a dvě laně vedle.

U studánky je hrnek z plechu,
kolem kvete lesní sléz,
léta tady leží v mechu,
pít tu můžeš – bez peněz.

Nad roubenkou s názvem „Rajec“
krouží mládě sokola,
hnízda jsou tu plná vajec,
nejdou vidět zezdola.

Pohledem mi řekl pes,
mám loveckého ohaře,
že zítra chce vidět les
a hledí mi dál do tváře.

Dneska to už pravda není,
jak nepřemýšlel jsem nad ničím
a pospíchal do učení,
abych voněl jehličím.

Už nestoupám si na špičky,
po letech mám skvělou formu
a z paroží knoflíčky,
co zdobí moji uniformu...

Už nemusím na špičky...

tvary SVĚTLA

Julius Benko

Hanvaldkunst

Libereckého malíře Davida Hanvalda lze bez nadsázky považovat za umělce, jehož tvorba přesahuje nejen regionální, ale také české hranice. Hanvaldovy nevšední, hravé a promyšlené přístupy už dokázaly zaujmout například vídeňskou galeristku Kerstin Engholm, jež mu v rakouské metropoli uspořádala samostatnou výstavu, nebo ředitele Augsburských galerií Christofa Trepesche, se kterým připravuje samostatnou výstavu na příští rok.

S počátky mého osobního objevování a ohledávání Davida Hanvalda se pojí dvě navzájem protichůdné události. V té první podbázénovou halou Oblastní galerie rezonuje monolog kurátora Dostála, vedle něhož skromně stojí

nevelký rozčepýřený muž a vůči velkým plátnům visícím kolem působí téměř až bezbranně. Jako by ani nebyl tvůrcem, nýbrž i na něj dotírala nápaditá pestrost obrazových ploch. Proti tomu vystupuje ve druhé vzpomínce, odehrávající se

během jedné noci na několika místech, divoce gestikulující zsvěcenec, filosof a teoretik umění v jedné osobě. Manická nevyčerpatelná sloučenina syntetizující v sobě třešť snad všech geniů-bláznů historie.

Možná že druhá příhoda bude k pochození Hanvaldovy tvorby příhodnějším východiskem (ačkoli v sobě zákonitě obsahuje i příhodu první). Vysledovatelná neokonceptuální orientace je oním rozkročením se mezi protipóly, mezi uměleckými ideami minulosti, mezi fyzickým a mentálním. To jsou ta rozmáchlá gesta působící minimalistickým dojmem, ono narušování ikonických představ o klasickém pravoúhlém obrazu tak, „aby obraz měl určitý posun a nebyl definitivní“. To je ta re-cyklace, která není recyklací, protože tím, že chápe samotnou myšlenku, námět či impuls, přináší něco nového. Slepě neimituje, poněvadž jak jasně sděluje název jedné z Hanvaldových výstav, *Rukopis převzít nejde*. Vše se navzájem oddenkovitě prorůstá přesně v duchu Duchampovy teze *art as idea*.

Navazování na předešlé generace výtvarníků není ovšem jediným hybatelem Hanvaldovy estetiky. Podobně důležitá je v jeho tvorbě rovněž geometrická konstruktivnost, respektive chápání prostoru vůbec. Sám to jednoduše vysvětluje: „Geometrie je racionální pohled.“ S tím souvisí jeho zájem o architekturu, jež je společně s četbou architektonických textů nepopiratelným zdrojem inspirace. Tuto inspirační linii můžeme najít kromě obrazových sérií *Stavebnice* a *Kostky*, majících původ v dětské stavebnici, také v samotném architektonickém pojetí jeho výstav. Například využití nepřilíživě exponovaného rohu ga-

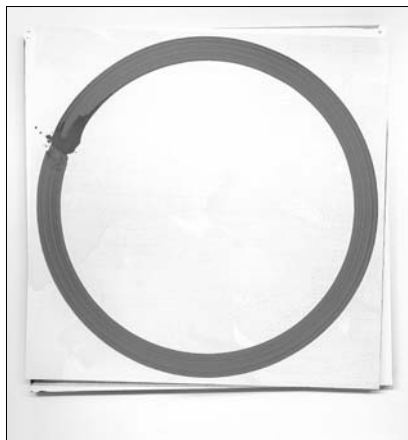
lerijního prostoru pro instalaci objektu-obrazu složeného z několika tvarově odlišných částí, z něhož se celá výstava rozbíhala do prostoru, nebo svěšení objektu-krychle prostupem ze zvonice během malé výstavy v barokní kapličky v Jablonci nad Nisou budiž názornými příklady.

Kostka Č. 2, z cyklu Stavebnice přesahy, 2022, 140 x 140 cm, akryl na plátně

Nedílnou součástí Hanvaldova přemýšlení o prostoru je taktéž téma adjustace čili instalace výtvarného díla obecně. Proto u něj nalezneme *věci* vystupující z formátu obrazu; ať už to jsou přesahy písma v čínskou kaligrafii inspirované sérií *Textových obrazů* či dřevěné kostičky v sérii barevných *Sequenci*. Jeho obrazy *poletují* výstavními prostory, kopírují nebo *boří* jejich půdorys, jsou jako kostky vrženy do překvapivých souvislostí užaslému divákovi napospas. Nešokují a přesto provokují, k zamyšlení, zkoumání, dešifrování, čímž vystupují ze své staticčnosti. Málo tahy je docíleno perspektivy a hloubky, bílá na bílém

podkladu až neuvěřitelně vyniká, barvy jsou losovány, aby autor zamezil vlastním podvědomým stereotypům o barevné kompozici a dal volnost průchodu řízené náhodě, variování nutí neustrnout v pohledu, v názoru. Na *židli Bruce Naumana* lze usednout, rozjímat a ze všech směrů na sebe nechat hlasitě povykovat parafrázi Hanvaldova oblíbence Louise Kahna: „Zeptal jsem se plátna: ‚Co bys rádo, plátno?‘ A ono odpovědělo: ‚Rádo bych Hanvaldkunst.‘“

Kruh (pro V. Boštíka), 2022, 199 x 199 cm, akryl, sprej a tužka na plátně

Nejenže je David Hanvald – vystudovaný rytec a absolvent Vysoké školy uměleckoprůmyslové v ateliéru Stanislava Divíše a Aldina Popaji – osobitým výtvarníkem, je současně významným libereckým kulturním podněcovatelem. S výše zmíněným kurátorem Martinem Dostálem v roce 2020 založili v prostorech Labského zámku na Tržním náměstí *Kunst kout*. Záhy se připojili například malíř a designer Jakub Šulc, sochař a ar-

chitekt Tomáš Rýdl, kurátorka Adéla Pomothy, malíř a grafik Filip Dvořák nebo fotograf Jiří Jiroutek, a vznikl tak *Kunst spolek*, který za svou krátkou existenci dorostl do podoby, kdy disponuje vysoce profesionálním týmem schopným směle konkurovat krajským kulturním institucím. Vlastní výstavní prostor *Kunst hala* v libereckých Kateřinkách byl už jen logickým vyústěním. Za všechny vesměs úspěšné akce spolku jmenujme alespoň letošní výstavu malíře a sklářského doyeana Vladimíra Kopeckého, který vernisáž výstavy ve svých devadesáti letech doprovázel performancí dávající vzpomínout na zlatý věk akčního umění. Kunst spolek tím, že rozšiřuje pole regionální umělecké prezentace a kulturního prostředí, působí také jako platforma pro setkávání lidí. Komunitní umělecký život má pro Davida Hanvalda veliký význam. Z tohoto důvodu plánuje se svými přáteli již brzy otevřít v Liberci nový umělecko-výstavní prostor a možná dojde i na *Kunst zahradu*, kde by setkávání probíhalo v přímé blízkosti jeho zahradního ateliéru v těsném sousedství jeho domu.

Je možné, že někdy v budoucnu se některý z čtenářů Světliku na takovéto akci ocitne. A nad pečenou krkovicí z iberského vepře a sklenkou francouzského vína bude moci obdivovat nové Hanvaldovy obrazy inspirované texty o Albrechtu Dürerovi či filmovými plakáty Zdeňka Zieglera a možná že u toho i zaslechne následující Hanvaldovu glossu: „Spousta malířů říká, že je napadne něco na cestě do nebo z ateliéru, ale můj způsob práce je takový, že vždycky kousek udělám a pak čekám, až to uschne. No, a to jdu třeba ostříhat strom nebo shrabat listí.“

Ples v knihovně

10.
ROČNÍK
VE ZLATÉ

- *večerem provází:*
LUCIE FÜRSTOVÁ
- *program:*
TANEČNÍ VYSTOUPENÍ
Baletní školy při Divadle
F. X. Šaldy Liberec pod vedením
Nikoly Šlajchové
MÓDNÍ PŘEHLÍDKA
Střední průmyslové školy textilní
PŮLNOČNÍ PŘEKVAPENÍ
- *k poslechu a tanci zahraje:*
hudební skupina **CITY MUSIC**
- *ve 4. patře:*
DISKOTÉKA
DJ Repro

vstupné
400 Kč

28. 1. 2023
20.00 – 2.00 h

Krajská vědecká
knihovna v Liberci

V průběhu večera se uskuteční
slosování vstupenek o ceny.
Vstupenky je možné zakoupit
v knihovně na Informační službě
(482 412 133, library@kvkli.cz)

Těšit se můžete na
lahodné víno z Moravy,
které představí **Vinný**
sklípek u Staňků formou
neřízené degustace.

Kulinářské speciality a výbornou kávu nabídne **Knihovní kavárna**

Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK)

library@kvkli.cz

www.kvkli.cz

Liberecký autorský kruh (LAK)

e-mail: spoleklak@email.cz

<https://www.facebook.com/spolekLAK>

https://www.instagram.com/spolek_lak/

<https://www.youtube.com/channel/UCZ8PATEcVmQb7cwGjSIYVnw>

ISSN 1214 - 2751

Bibliothek Liberec
Knihovna Liberec
Library Liberec

*Vedle vrcholků krkonošských a jizerských objevila se v Čechách
Mnozí odvážlivci, když se octli na počátku velikolepého měsíce června.*

Pamatuji to jako dnes, až od té doby uplynula třetina století. V zámku bylo práce a běhu o překot.

*Blázniviny se rozsévají
Sem, knihomilče, knihu zvláštní ždáš-li mítí!*

Who's there? Stanu se menším a ještě menším, až budu nejmenším na celém světě. Nothing is there.

Die Welt ist alles, was da ist.

A me, mamó, adarig džav, so me tuke adaj mukha.